

גמרא סדורה

מסכת

בבא בתרא

פרק ז' "בית פור"

לימוד פרק זה להצלחת יהונתן בן מלכה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת, מחולקת לסוגיות ולפסקאות

ניתן להיות מנייים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר ובחינם באתר גמרא סדורה (צד שמאל של עמוד הבית למטה)
או במייל אלי vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לדניאל ברק ווינט ולעמותת "וכל בנייה לימודי ה".

ניסן תשע"ז

מסכת בבא בתרא פרק ז' – "בית כור"

רס"י

1. קב, ב – קג, א

מְשָׁנָה

הַאֹמֵר לְחִבְרִי: "בֵּית כּוֹר עֹפֵר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ",
הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִים עֲשָׂרָה טַפְחִים,
אוֹ סְלָעִים גְּבוּהִין עֲשָׂרָה טַפְחִים - אֵינָן נִמְדְּדִין עִמָּה.
פְּחוֹת מִכָּאן - נִמְדְּדִין עִמָּה.

וְאִם אָמַר לוֹ: "בְּבֵית כּוֹר עֹפֵר",
אֲפִילוּ הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִים יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים,
אוֹ סְלָעִים גְּבוּהִין יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים - הָרִי אֵלָיו נִמְדְּדִין עִמָּה.

גְּמָרָא

תַּנְן הֵתָם:

"הַמְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ בְּשַׁעַת הַיּוֹבֵל,
נוֹתֵן לוֹ לְבֵית זָרַע חוֹמֵר שְׁעוּרִים, חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף,
הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִים עֲשָׂרָה טַפְחִים,
אוֹ סְלָעִים גְּבוּהִין עֲשָׂרָה טַפְחִים - אֵין נִמְדְּדִין עִמָּה,
פְּחוֹת מִכָּאן - נִמְדְּדִין עִמָּה" (ערכין כה.).

קג, א

וְאִמָּאי?

לִיקְדָּשׁוּ כְּאֲנָפִי נִפְשִׁייהוּ!

וְכִי תִימָא: כִּיּוֹן דְּלָא הָוִי בֵּית כּוֹר לֹא קְדָּשִׁי,

וְהָא תִנְיָא:

"שְׂדֵה" ³²⁷ (ויקרא כז, יט) - מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר?

לְפִי שְׁנֵאמַר: "זָרַע הַמֵּד שְׁעוּרִים בְּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף" ³²⁸ (ויקרא כז, טז).

אֵין לִי אֵלָא שְׁהַקְדִּישׁ בְּעֵינֵי הַזֶּה,

מִנְיָן לְרִבּוּת לִתְּךָ וְחֻצֵי לִתְּךָ, סָאָה, תְּרַקֵּב וְחֻצֵי תְּרַקֵּב?

תִּלְמוּד לּוֹמַר: "שְׂדֵה" מִכָּל מְקוֹם".

אָמַר רַב עֻקְבָּא בַר חֲמָא:

הָכָא בְּנִקְעִים מְלֵאִים מִיָּם עֲסֻקִינָן,

דְּלָאוּ בְּנֵי זְרִיעָה נִינְהוּ.

דִּיקָא נְמִי, דְּקִתְּנִי:

דּוּמִיָּא דְ"סְלָעִים",

שְׁמַע מִינָהּ.

אֵי הָכִי,

אֲפִילוּ פְּחוֹת מִכָּאן נְמִי!

הִנְהוּ נִגְאָנִי דְאַרְעָא מִיְקָרוּ,

'שְׁדְרִי דְאַרְעָא מִיְקָרוּ.

הָכָא מָאִי?

אָמַר רַב פִּפְא:

אֵף עַל פִּי שְׂאִין מְלֵאִים מִיָּם,

מתני'

הַאֹמֵר לְחִבְרִי. כְּשִׁיעוּר בֵּית כּוֹר עֹפֵר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ
דְּהֵיִינוּ לְפִי חֲשׁוֹן סֵאתִים בְּחֲצֵר הַמִּשְׁכָּן דְּהֵיִינוּ
מֵאָה עַל חֲמִשִּׁים וּמִכָּאן צֵא וְחֹשֵׁב לְבֵית כּוֹר ט"ו
פַּעֲמִים מֵאָה עַל נ' שְׁבִית כּוֹר הוּא חוֹמֵר וְהוּא
עֶשְׂרָה אִיפּוֹת שְׁנֵאמַר (יחזקאל מוה) כִּי עֶשְׂרֵת
הַבַּתִּים חוֹמֵר וְכִתִּיב הָאִיפָה וְהַבַּת תּוֹכֵן אֶחָד לָהֶן
וְהָאִיפָה שֶׁלֶשׁ סֵאִין נִמְצָא בֵּית כּוֹר ל' סֵאִין וְלֹא
מִקּוֹם הָרֵאשִׁי לְזִרְעוֹת כּוֹר תְּבוּאָה קֵאמַר אֵלָא לְפִי
חֲשׁוֹן שְׁשִׁיעֵרוֹ חֲכָמִים כְּדַפְרִישְׁנָא הָכָא (וְהוּא
בְּרִיבּוּעַ אַרְבַּע אֲמוֹת חֲסֵר מִשְׁהוּ פְּחוֹת מִשְׁלִישׁ
רוּחַב אֲצַבַּע וְיֹתֵר עַל רִבְעֵי כַּנִּי'':

בֵּית כּוֹר עֹפֵר. כְּלוּמַר הָרֵאשִׁי לְזִרְעָה אֲבָל אִם לֹא
אִמַר עֹפֵר אֲפִילוּ כוֹלָה סְלָעִים הִגִּיעוּ דְשִׁמָּא לְבִנּוֹת
בֵּית אוֹ לְמִישְׁטָח בַּה פִּירִי זָבִין לִיהַ וְיָד לּוֹקַח עַל
הַתְּחַתּוּנָה וְנִרְאָה בְּעֵינֵי דְבֵית כּוֹר קִרְקַע אֲנִי מוֹכֵר
לָךְ אֲפִי כוֹלָה סְלָעִים הִגִּיעוּ:

נִקְעִים. בְּקַעֲסִים חֲרִיצִים וְנִעְצִים:

אֵין נִמְדְּדִין עִמָּה. אֵלָא נוֹתֵן לוֹ בֵּית כּוֹר שֶׁלֶם
מִקְרַקַּע חֶלֶק דְּכִיּוֹן דְּעֲמוּקִים אוֹ גְּבוּהִין עֶשְׂרָה
וְכַגּוֹן שְׂרַחֲבִין אַרְבַּע עַל אַרְבַּע דְּהוּוּ מִקּוֹם חֲשׁוֹב
בְּפָנֵי עֲצָמָן אֲפִילוּ לְעֵנִין רְשׁוֹת הַיְחִיד דְּשַׁבַּת אֵין
דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם לְקַנּוּת שְׂדֵה אֶחָד וְיִהְיֶה לוֹ טוֹרַח
כְּשֵׁתִי שְׂדוֹת לְחֵרוֹשׁ וְלִזְרוּעַ שְׁנֵי מִקּוּמוֹת לְמַעַלָּה
וְלְמַטָּה כְּדַמְפְּרֵשׁ בְּגִמְרָא:

פְּחוֹת מִכָּן. בְּגוּבָה אוֹ בְּעוּמָק:

נִמְדְּדִין עִמָּה. דֹּאֵין שְׂדֵה בְּלֹא טְרַשִׁים וְנִקְעִים
פּוֹרְתָא וּבִטְלֵי לָהּ וּבְגִמְרָא מִפְּרֵשׁ דַּעַד אַרְבַּע קַבִּין
בְּטִילֵי בְּבֵית כּוֹר אֲבָל טַפִּי לֹא:

כְּבֵית כּוֹר. מִשְׁמַע כְּמוֹת שְׁהוּא בֵּין סְלָעִים בֵּין עֹפֵר
דְּהַכִּי מִשְׁמַע כְּבֵית כּוֹר עֹפֵר וְלֹא בֵּית כּוֹר עֹפֵר
מִמֶּשׁ:

אֲפִילוּ הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִים כּוֹ' נִמְדְּדִין עִמָּה.
דְּלֵהַכִּי אֵהְיֵי כְּבֵית כּוֹר לְטַפְּוִי הֵי וּמִיּוֹהוּ אֵי הוּי
יוֹתֵר מִד' קַבִּין אֵין הַלּוֹקַח מִקְּבֵל דְּלֵהַכִּי אֵהְיֵי מֵאִי
דֹּאמַר לִיהַ עֹפֵר דְּרֵאשִׁי לְחֵרִישָׁה זְרִיעָה בְּעֵינֵן כּוֹן
נִרְאָה בְּעֵינֵי:

גמ'

הַמְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ בְּשַׁעַת הַיּוֹבֵל. בְּזִמְן שְׁהַיּוֹבֵל נוֹהַג
דְּאִילוּ בְּזִמְן שְׂאִין הַיּוֹבֵל נוֹהַג תַּנְן בְּעֶרְכִין דְּנִפְדָּה
בְּשׁוּיָו כְּדַתְּנָן הַמְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ בְּשַׁעַת שְׂאִין הַיּוֹבֵל
נוֹהַג אֹמֵר לוֹ אֵת פִּתְחָא רֵאשׁוֹן כּוֹ' וּבְמִקְדָּשׁ שְׂדֵה
אֲחוּזוֹתָי בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל מִיִּירִי וְלֹא גִרְסִינָן בְּשַׁנַּת
הַיּוֹבֵל דְּפִלּוּגְתָא דֹּאמֹרָאִי הִיא בְּעֶרְכִין הַמְקַדֵּשׁ
שְׂדֵהוּ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה רַב אֹמַר כּוֹ':

נוֹתֵן לְבֵית זָרַע. קִרְקַע הָרֵאשִׁי לְזִרְעָה:

חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. (ויקרא כז, ז) וְאִם מִשְׁדֵּה אֲחוּזוֹתָיו
יְקַדֵּשׁ אִישׁ לֵה' וְהִיָּה עֶרְכָךְ לְפִי זָרַעוֹ לְפִי זָרַעוֹ חוֹמֵר
שְׁעוּרִים וְגוֹ' וְהֵיִינוּ בֵּית כּוֹר:

אֵין נִמְדְּדִין עִמָּה. לְפָדוֹת לְפִי חֲשׁוֹן זֶה הַקְּצוּב
בְּפִרְשָׁה דְּחֲשִׁיבֵי שְׂדֵה בְּפָנֵי עֲצָמָן וְכִיּוֹן דְּלֹא הוּוּ
שְׂדֵה זָרַע כְּדִלְקַמֵּן דְּמוֹקְמִינָן לָהּ בְּנִקְעִים מְלֵאִים
מִיָּם אֵין נִפְדִּין אֵלָא בְּשׁוּוִיָּהֶן וּבְתוֹרַת כְּהֵנִים מִפִּיק
לָהּ מִקְרָאִי וְאִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ מַה תִּי"ל
מִנְיָן אֲתָה אֹמַר הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִים כּוֹ' שְׂאִין
נִמְדְּדִין עִמָּה תִי"ל שְׂדֵהוּ וְלִכְּאֵל מִימַר אֵין נִמְדְּדִין
עִמָּה דְּלֹא קְדָּשִׁי כֻּלָּל דְּהַתְּנָן בְּשִׁילְהֵי הַמוֹכֵר אֵת
הַבֵּית (לְעִיל דָּף ע.א.) הַמְקַדֵּשׁ אֵת הַשְּׂדֵה הַקְּדָּשִׁי
אֵת כּוֹלֵן אֲפִי בּוֹר וְגַת וְכִי"ש נִקְעִים וְסְלָעִים:

פְּחוֹת מִכָּן נִמְדְּדִין עִמָּה. וְנִפְקָא לָן בְּתוֹרַת כְּהֵנִים
וְאִם אַחַר הַיּוֹבֵל יְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ מַה תִּי"ל מִנְיָן אֲתָה
אֹמַר הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִים פְּחוֹת מִעֶשְׂרָה אוֹ
סְלָעִים גְּבוּהִים פְּחוֹת מִי' טַפְחִים הָרִי אֵלָיו נִמְדְּדִין
עִמָּה תִי"ל שְׂדֵהוּ:

נִמְדְּדִין עִמָּה. לְפָדוֹת לְחֲשׁוֹן סְלַע וּפּוּנְדִין לְבֵית
כוֹר לְשַׁנָּה:

וְאִמָּאי. אֵין נִמְדְּדִין לְפָדוֹת לְפִי חֲשׁוֹן:

הַמְשַׁךְ רִשִׁי בְּעַמּוּד הַבָּא

³²⁷ וְאִם גָּאֵל וְגָאֵל אֵת הַשְּׂדֵה הַמְקַדֵּשׁ אֲתוּ וְנִסְף חֲמִשִּׁים כֶּסֶף עֶרְכָךְ עֲלָיו וְקָם לוֹ
³²⁸ וְאִם מִשְׁדֵּה אֲחוּזוֹתָיו יְקַדֵּשׁ אִישׁ לֵה' וְהִיָּה עֶרְכָךְ לְפִי זָרַעוֹ זָרַע הַמֵּד שְׁעוּרִים בְּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף

מאי טעמא?

אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד, ויראו לו כשנים ושלשה מקומות.

מתקיף לה רבנא:

והא דומיא ד"סלעים" קתני,

מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו,

אף הני נמי דלאו בני זריעה נינהו.

כי קתני דומיא ד"סלעים" אפחות מכאן.

כ"ז

ליקדשו באפי נפשיהו. כלומר אם אין רוצה למודדן עמה לפי שהן שדה חשוב בפני עצמן ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ליקדשו מיהא באנפי נפשייהו שכשירצה יפדה אותן הנקעים בפני עצמן לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בני שקל כסף כדין שדה אחוזה ואמאי קתני אין נמדדין דמשמע כלל וכלל אינן בקדושת תורת שדה אחוזה אלא קדושת דמים לפדות בשווייהן:

וכי תימא כיון דלא הוי בית כור. אותן הנקעים:

לא קדישי בפני עצמן. בתורת שדה אחוזה אלא לפדות בשווייהן כשדה מקנה ומשום דגבי שדה אחוזה זרע חומר שעורים כתיב:

והתניא. בתורת כהנים גבי שדה אחוזה דכתיב ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו שדה מה ת"ל שיכול אין לי אלא המקדיש בית כור שגואל בענין הזה הקדיש בית לתוך בית סאה בית קב מנין ת"ל שדה מכל מקום הכי מיתניא בתורת כהנים:

דלאו בני זריעה נינהו. ולא קרינא להו בית זרע הלכך אין נמדדין עמה אלא [בפני עצמן] לפדות בשווייהן:

אי הכי. כיון דטעמא משום דאינן בני זריעה אפי' פחות מ' נמי לא יהו נמדדין עמה:

נגאני דארעא. ביקועי הקרקע ואין להם שם בפני עצמן וכיון דעיקר השדה ראוי לזריעה הרי כל השדה נקרא בית זרע דהנהו נגאני בטילי לגבי שדה:

שידרי. גבשושיות שאי אפשר לקרקע להילקט במלקט ורהיטני שלא יהו בה בקועים וגבשושיות:

נגאני. אנקעים קאי ושידרי קאי אסלעים:

הכא מאי. נקעים עמוקים י' דמתניתין גבי מכירה דקתני נמי אין נמדדין עמה מי מיירי נמי בנקעים מליאין מים דומיא דסלעים והלכך לא הוו בכלל בית כור עפר אבל אי הוו ראויין לזריעה נמדדין עמה כדאמרן גבי הקדש או דלמא לא דמי מכירה להקדש דאין אדם רוצה כדלקמן:

אין אדם רוצה. הלוקח וגם המוכר יודע היה שלדעת כן קונה הלוקח הלכך עליה דמוכר רמיא לגלויי שימכור לו בשני מקומות וכיון דלא פירש לא מקבל לוקח:

כשני מקומות. בשני שדות דאיכא טורח מרובה בחרישה וזריעה וקצירה בשני שדות יותר משדה אחד גדול ביחד:

אפחות מיכן. כלומר משום סיפא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה תנא רישא נקעים וסלעים דלאו בני זריעה נינהו לאשמועינן דהיכא דהוו פחות אע"ג דלאו בני זריעה נינהו נמדדין עמה ומיהו רישא דקתני דומיא דסלעים הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו דאין אדם רוצה כ' וגבי הקדש דאמרן לעיל דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שפיר קדייקא דומיא דסלעים דאילו ה"נ גבי מכירה בעל כרחנו רישא דומיא דסלעים קתני בשאינן ראויים לזריעה אלא שאנו דוחקים לתוך ה"ה בראויים לזריעה והא דנקט שאין ראויין לזריעה דומיא דסלעים משום סיפא נקט לה ומכל מקום דומיא דסלעים קתני:

2. קג, א-ב

רש"י

טרשין שאמרו. במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה והוא הדין לנקעים מלאים מים דלא חזו לזריעה הי"מ דנמדד כגון דלא הוה אלא בית ארבעת קבין בין כולן כי מצרפת להו בהווא בית כור והוא הדין לקביים בחצי כור אבל טפי מד' קבין לא מקבל לוקח דהא בית כור עפר אתני ליה מוכר ללוקח וכולי האי לא מחיל איניש:

והוא שמובלעין. הנהו ארבע קבין: **בחמשת קבין.** שמפוזרין בכל חמשת קבין וכל שכן אם מפוזרין יותר כגון בששה או בז' קבין דבטילי אבל אם אינו מפוזרין אלא בד' קבין ומחצה כמו שמכונסין דמו ולא בטילי ואין נמדדין עמה דכאבן אחת רחבה ד' קבין דמי ודוקא ד' קבין אבל פחות מד' קבין כיון דאין גבוהין עשרה אפילו הוה סלע אחת נמדדין עמה:

רב חייה בר אבא אמר רבי יוחנן. אפילו מובלעין בטפי מה' קבין כרצופים דמו ואין נמדדין עמה וכל שכן בה' קבין דאין נמדדין עמה עד שיהו מובלעין ברובה של שדה כגון דבית כור הוי ל' סאין ורובן הוי ט"ז סאין וד' קבין היינו ט"ז רבעים רבעי הקב נמצאו ד' קבין המובלעין ברובה של שדה היינו רובע לכל סאה אבל ביותר מרובע לסאה חשיבי כמכונסין ולא בטילי ואין נמדדין עמה:

בעי רב חייה בר אבא. בהך מילתא דרבי יוחנן דאמר והוא שמובלעין ברובה של שדה פשיטא לי דאם מפוזרין כל הארבע קבין בכל רובה של בית כור בשוה כגון רובע לסאה ט"ז רבעין לט"ז סאין דבטל אלא הכי קמבעיא לי אם רובן של ד' קבין דהיינו ט' רבעין בז' סאין ומיעוטן של ארבע דהיינו ז' רבעין מפוזרים ברובה של רוב השדה שהן ט' סאין דהיינו ז' רבעים בטי' סאין מהו מי אמרינן כיון דרובן של ארבע קבין מכונסין הן ואין מפוזרין כראוי משום דהוה תשע רבעין בז' סאין ולפי חשבוננו של ר' יוחנן רובע לכל סאה בעינן ח' נמי שכל הארבע קבין [אין] מפוזרין כראוי דמי ואין נמדדין עמה או דלמא כיון דבין כל הארבע קבין מפוזרים ברוב כל השדה דהיינו ט"ז רבעין בט"ז סאין שפיר דמי ולא קפיד ר' יוחנן אלא שיהו כל הארבע קבין מובלעין ברובה של שדה ולא אתא למיעוטי אלא היכא דכולן במיעוט שדה דהוה כולן רצופין יותר מדאי אבל אם רובה של שדה ד' קבין רצופין ומיעוטן מפוזרין יפה וכגון שבין כולן תופסין רוב השדה שפיר דמי ונמדדין עמה כן נראה בעיני ועיקר והכי גרסינן רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה מהו תיקו וחדא בעיא היא:

כשיר מהו. אם היו מובלעין ברובה של שדה ולא בריבוע כעין חצובה דהתם ודאי שפיר מזדרע בינתייהו שתי וערב וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אלא שעשוין כאצעה דלא מזדרע בינתייהו שפיר כל כך כזה: ואם תמצא לומר דהכא נמי נמדדין עמה:

כשורה מהו. דכל כנגד השורה אינו יכול לחרוש ולזרוע השדה וכל חרישות בעינן שתי וערב כשורה כזה ומיהו על ידי הדחק יכול לחרוש: ואם תמצא לומר דכשורה נמדדין עמה:

איצטדינין. דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו אם ברובה של שדה מפוזרין כעין קרני שור האיצטדין כזה וכן כולן אחרון אחרון לא מזדרע שפיר כראשון:

עקלתון. כזה:

"פחות מנאן - נמדדין עמה".

אמר רבי יצחק:
"טרשין" שאמרו בית ארבעת קבין.

אמר רב עוקבא בר חמא:
והוא שמובלעין בחמשת קבין.

רב חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:
והוא שמובלעין ברובה של שדה.

בעי רב חייה בר אבא:
רובן במיעוטה, מעוטן ברובה, מהו?

תיקו.

בעי רבי ירמיה:
כשיר - מהו?
כשורה - מהו?
איצטדינין - מהו?
דרך עקלתון - מהו?

קג,

תיקו.

3. קג, ב

רס"י

תנא אם היה סלע יחידי כו'.
 אמתנני קיימא ברייתא דקתני
 פחות מיכן נמדדין עמה וקתני
 עלה שאם היה סלע יחידי חוץ
 מן השדה סמוך לשדה ובא לו
 המוכר להתחיל למדוד משם
 אפי' אי הוי ההוא סלע כל
 שהוא דהוי נמוך מי' טפחים
 הרבה וקצר מארבעה טפחים
 אפילו הכי אין נמדדין עמה דלא
 בטיל לגבי שדה אלא היכא דכי
 מובלע בתוך השדה אבל כשהוא
 חוץ מן השדה לא בטיל לגבי
 שדה ולא מיבעי' אי הוי יחידי
 ממש אלא אפי' אי הוה בתוך
 השדה אלא שסמוך למצר אפי'
 כל שהוא אין נמדד עמה אלא
 היכא דהוי מובלע באמצע שדה
 הוא דמיקרו שידרי דארעא
 ובטילי כן נראה בעיני ועיקר
 ורבותינו מפרשים דאדרי' יצחק
 קאי דאוקי לפחות מיכן
 דמתניתין בדהווי ארבע קבין
 דבטילי ואוקימנא במפוזרים
 בה' קבין אי נמי ברוב שדה
 ומשום הכי בטילי אבל
 במכונסין לא בטילי וקס"ד ה"מ
 בנמוכין מעשר' וגבוהין יותר
 משלשה אבל נמוכין פחות
 משלשה לא בעינן מפוזרין
 והשתא אתיא ברייתא למימר
 דאי הווי הנהו ארבע קבין סלע
 אחד אפילו כל שהוא אין
 נמדדין כלומר אף על גב דאין
 גבוהין ג' לא בטילי ולא נהירא
 לי האי פירושא כלל דמי"ש סלע
 יחידי מסלעים הרבה מכונסים
 הא כיון דמכונסים כסלע אחד
 דמו ועוד מנין לנו שיש חילוק
 בכל פחות מי' בין גבוה שלשה
 לפחות מג' וכלל וכלל אין ליישב
 אלא כמו שפירשנו :

מופסק עפר. כל שהוא בינתיים
 כגון פחות מג' בין ההוא סלע
 קטן למצר מי חשבינן ליה
 כסמוך למצר או לא ויהיה נמדד
 עמה :

בעי רב אשי. אם תמצא לומר
 הפסק עפר בינתיים הוי הפסק
 אבל אם יש הפסק עפר מלמטה
 ואותה צונמא למעלה סמוך
 למצר אי נמי איפכא עפר מעט
 מלמעלה ולא גבוה ג' בעומק
 המחרישה וצונמא מלמטה מי
 אזלינן בתר עפר ונמדדין או
 דלמא צונמא עיקר ואין
 נמדדין :

תנא

"אם היה סלע יחידי,

אפילו כל שהוא - אין נמדד עמה.

ואם היה סמוך למצר, אפילו כל שהוא - אין נמדד עמה."

בעי רב פפא:

מופסק עפר בינתיים - מהו?

תיקו.

בעי רב אשי:

עפר מלמטה וצונמא למעלה,

עפר מלמעלה וצונמא מלמטה - מהו?

תיקו.

4. קג, ב

לפ"י

מתני'

בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל. כלומר בצמצום אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר כמו שמודדין במדת החבל לא פחות ולא יותר:

פיחת כל שהוא. שלא היה באותו שדה בית כור שלם ינכה המוכר כפי הפחת והמקח קיים ואע"ג דאמר רבא בפי המוכר את הספינה (לעיל דף צ. ג.) כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפי' פחות מכדי אונאה חוזר ומוכר התם דמקח טעות הוא ה"מ במטלטלין אבל בקרקע לא שייך בהו חזרה דקים להו לרבנן דניחא ליה ללוקח לקנות מה שימצא לפי המדה הן חסר והן יתר ומוכר נמי הכי קא"ל בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל ואם יחסר אנכה ואם יותר תחזיר לי ואע"ג דאין אונאה לקרקעות ה"מ כשימכור לו ביוקר יותר משתות אבל היכא דמטעין זה את זה במדה צריך לנכות מן הדמים:

הותיר קרקע כל שהוא. על בית כור יחזיר למוכר ולקמיה מפרש דמה שירצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע או מעות:

ואם אמר. יו יתר ולא אמר לו מדה בחבל דאילו היכא דא"ל תרוייהו מדה בחבל הן חסר והן יתר פלוגתא דבן ננס היא לקמיה:

אפי' פיחת רובע. הקב לכל סאה דהיינו לי רבעים לבית כור שהן ז' קבין ומחצה או הותיר רובע לכל סאה הגיעו דבהכי הוי מחילה דכיון דאמר ליה בית כור האי דקאמר הן חסר והן יתר חסר או יתר מעט על בית כור קאמר אבל טובא לא דאם כן אמאי קאמר בית כור ובגמרא בעי היכא דאמר ליה בית כור עפר סתמא ולא אמר ליה לא מדה בחבל ולא הן חסר הן יתר מאי והאי דקאמר אפי' פיחת רובע לסאה ולא קאמר אפי' פיחת ז' קבין ומחצה לכור לאשמועינן אתא דאפי' במכירה מועטת כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר ואיכא חסר רובע או יתר רובע הגיעו דאע"ג דפליגי אמוראי בגמ' גבי שני כורין דאיכא למאן דאמר דאי איכא רובע לכל סאה דהוה להו בין הכל יותר מט' קבין לא הויא מחילה בפחות מכור כולו מודו שהמחילה הולכת לפי חשבון רובע לכל סאה:

יתר מיכן. יתר מרובע לכל סאה אם הותיר:

יעשה חשבון. יחשב את כל היתר על הבית כור ואפילו הרבעין עצמן כדמסיק לקמן במתניתין ויחשב כמה הותיר וכמה שוין לפי חשבון שמכר את הבית כור וכגון שלא הוזלו קרקעות שאם הוזלו לא נכוף את הלוקח לקנות כשעת היוקר גם אם הוקרו יכול לטעון איני רוצה לקנות ביוקר כל כך כדמפרש בגמרא אבל אי כדקיימי קיימי צריך הלוקח ליתן כרצון המוכר שאם רצה מוכר יחזיר לו לוקח מעות דתקנת חכמים היא זו דמה יעשה המוכר בקרקע מועט בפני עצמו שאינו חשוב שדה הלכך כופין את הלוקח ליקח דזה נהנה וזה אינו חסר או אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח הקרקע בעין שהרי מן הדין הוא דמחזיר לו קרקע שהרי לא קנה לוקח אלא בית כור שהרי למה אמרו להחזיר לו לוקח למוכר מעות המותר לא מן הדין אלא תקנת חכמים ליפות כחו של מוכר שלא יהא נפסד אותו מיעוט קרקע דלא חזי ליה האי פורתא והאי יעשה חשבון אהותיר יתר מכן קאי אבל פיחת יתר מרובע לא שייך שום עשיית חשבון אלא ינכה לו מן הדמים דכיון דליכא בהאי שדה טפי ליכא לחיוביה ליתן לו משדה אחר:

הכי גרסינן בסדר המשנה שאם שייך בשדה ט' קבין כו'. כלומר האי דמחייבין ללוקח ליתן מעות המותר למוכר ייפוי כח דמוכר הוא משום דלא חזי ליה האי קרקע בפני עצמו שאילו הוה ביה בהאי מותר שיעור שדה כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על ז' קבין ומחצה דהוה להו בין הכל ט' קבין או מחזיר לו את הקרקע ולא מעות דהשתא חזי ליה האי קרקע דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין (דף יא.) דשדה חשוב בט' קבין כדתנן ולא את השדה עד שיחא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא את הגנה עד שיחא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא ואמר בית רובע והשתא שמעינן ממתני' ז' קבין ומחצה לכור הוי מחילה ח' ומחצה או יותר עד ט' קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון ט' קבין יחזיר קרקע:

בגוניה בית חצי קב. דרובע לסאה הוי מחילה כמו רובע לסאה דשדה יתר מרובע יעשה חשבון שני רבעים דהיינו חצי קב מאחר דחשיב גינה יחזיר קרקע וכדברי ר' עקיבא בפרק קמא בית רובע דחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה ללכבי שדה יתר מחצי רובע יעשה חשבון בית רובע דחשיב גינה יחזיר קרקע כן נראה בעיני וכן עיקר ויש לשונות אחרים ואין בהן ממש למבין:

ולא את הרובע כו'. בגמרא פריך עלה ומתרץ לה ולא את המותר בלבד הוא מחזיר היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע אלא גם כל הלי רבעין דבית כור היתירין הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי:

גמ'

איבעיא להו בית כור עפר סתמא. אני מוכר לך מהו דלא אמר ליה מדה בחבל ולא אמר ליה נמי הן חסר הן יתר למדה בחבל מדמינן ליה דסתם מי שמתנה למוכר בית כור דעתו לצמצם ולא מחיל מידי עד דאמר בפירוש הן חסר הן יתר ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר או להן חסר הן יתר מדמינן ליה דמסתמא מחיל איניש רובע לסאה ומשום דאיכא לפרושי מתניתין בשני צדדין קבעי לה:

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דלגופה איצטריך ומשום סיפא דקתני מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל דתפוס לשון אחרון הלכך איצטריך למתני ברישא היכא דאמר ליה האי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא דאמר ליה אבל בסיפא דאמר לתרוייהו וסותרין זה את זה הלך אחר האחרון:

כבית כור עפר. משמע קרוב לבית כור דמתחזי כבית כור אבל לא הוי בית כור ממש אלא או פחות או יותר:

הן חסר כו'. כלומר או שאמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך:

הגיעו. אכולהו הנך תלתא לישני קאי:

פרושי קמפרש. דהן חסר הן יתר דסיפא ארישא קאי דקתני בית כור עפר אני מוכר לך וה"ק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך ל"ש אם אמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך ולא שנה אם אמר לו לבסוף הן חסר הן יתר לאחר שאמר בית כור עפר אני מוכר לך דבתרוייהו אמרינן הגיעו:

א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך כו'. אם איתא דפרושי קמפרש הכי ה"ל למיתני בית כור עפר כבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: ומקשינן ליפות כחו של מוכר אמרי' אבל ליפות כחו של לוקח לא חיישינן מידי. דאפי' היכא דחפץ הלוקח לקנות את המותר כדי שלא יכנס זה המוכר בשדהו לא כפינן למוכר למוכר בתמיה:

משנה

"בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל":

פיחת כל שהוא - ינכה.

הותיר כל שהוא - יחזיר.

ואם אמר: "הן חסר הן יתר":

אפילו פיחת רובע לסאה, או הותיר רובע לסאה - הגיעו.

יתר מכאן - יעשה חשבון.

מה הוא מחזיר לו?

מעות.

ואם רצה - מחזיר לו קרקע.

ולמה אמרו מחזיר לו "מעות"?

ליפות כחו של מוכר,

שאם שייך בשדה בית תשעה קבין.

ובגינה - בית חצי קב,

ונדברי רבי עקיבא: "בית רובע - מחזיר לו את הקרקע,"

ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר, אלא את כל המותר.

גמרא

איבעיא להו:

"בית כור" סתמא - מאי?

תא שמע:

"בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל",

קדא

פחות כל שהוא - ינכה,

יתר כל שהוא - יחזיר,"

הא סתמא - כ"הו חסר הן יתר" דמי.

אימא סיפא:

"ואם אמר לו: "הן חסר הן יתר" -

אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה - הגיעו."

הא סתמא - כ"מדה בחבל" דמי!

אלא מהא ליכא למשמע מינה.

תא שמע:

"בית כור עפר אני מוכר לך",

"כבית כור עפר אני מוכר לך",

"הן חסר הן יתר אני מוכר לך",

אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה - הגיעו,"

אלמא: סתמא נמי כ"הן חסר הן יתר" דמי!

התם פרושי קא מפרש:

אינהו בית כור שהיא כבית כור?

כגון דאמר ליה: "הן חסר הן יתר".

מתקיף לה רב אשי:

אם כן, "אני מוכר לך ... אני מוכר לך" למה לי?

אלא לאו, שמע מינה:

סתמא נמי כ"הן חסר הן יתר" דמי.

שמע מינה.

5. קד, א

רָפ"י

שבעת קבין ומחצה לכור. היינו נמי רובע לסאה כדקתני במתני:

כופין את המוכר למכור. את המותר ללוקח אם הלוקח רוצה לקנותו דכי היכי דכופין את הלוקח ליקח משום תקנת המוכר שלא יהא נפסד ההוא מיעוט קרקע דכופין על מדת סדום היי עבוד רבנן תקנתא ללוקח שיהו כופין את המוכר למכור לו ההוא מיעוט קרקע כדי שלא ידרוס אצל שדהו ויהא צריך להשמר ממנו והמוכר אינו נזוק בכך דהא לא חזי למידי ההוא פורתא והי"ל זה נהנה וזה אינו חסר:

ומשני התם כגון דהוה יקירא. כלומר לעולם כדי ליפות כחו של מוכר אמרי ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דלעולם לא כפיין המוכר למכור בעל כרחו המותר אלא אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע כדקתני מתני והאי דקתני כופין את המוכר למכור לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אם רצה שתחזור לו אלא הכא במאי עסקינן כשהמוכר חפץ למכרה ללוקח שיחזיר לו בה מעות למוכר כמו שייפו חכמים כחו של מוכר שאם רצה יחזיר לו לוקח מעות והך ארעא הוה יקירא מעיקרא בשעת מכירה והשתא זול ארעא והוא רוצה לכפות את הלוקח שיחזיר לו דמי המותר כפי שעת היוקר דמעיקרא והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כשעת הזול דעכשיו:

דאמרי' ליה. למוכר אי [אתה] ארעא [המותר] יהבת ליה ומעות אתה רוצה שיחזיר לך שקול מאותו [המותר] מעות כזולא דהשתא דדי לך אם ייפו חכמים כחך לתלות בך מכר המותר במעות או חזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דהי"ל זה נהנה וזה אינו חסר אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשער היוקר לא אמרינן אלא או תן לו בזול או טול קרקע שלך והאי דקתני ואת הלוקח ליקח היינו שאם חפץ מוכר ליתנהו בדמי הזול כופין את הלוקח ליקח משום ייפוי כח דמוכר ב) דהתם לא מפסיד הלוקח מידי:

כשהוא נותן לו. מוכר ללוקח:

כגון דהוה זולא מעיקרא. דא"ל לוקח לא בעינן לקנות קרקע ביוקר דמעיקרא נמי אם לא מפני שמצאתיה בזול לא הייתי לוקחה וכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח לא ייפו חכמים כחו דמוכר הלכך אם רוצה מוכר לכפותו יתן לו כשעת שלקח דהיינו בזול דהשתא לית ליה טענה ללוקח ויקנה בעל כרחו:

"מהו מחזיר לו? מעות.

ואם רצה - מחזיר לו קרקע.

ולמה אמרו מחזיר לו "מעות"?

לייפות כחו של מוכר, שאם שיר בשדה בית תשעה קבין."

"ליפות כחו של מוכר" - אמרינן,

ליפות כחו של לוקח - לא אמרינן!?

והתניא:

"פיחת שבעת קבין ומחצה לכור, או הותר שבעת קבין ומחצה לכור - הגיעו,

יותר מכאן - נופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח!"

התם: כגון דהוה יקירא מעיקרא, וזל השתא,

דאמרינן ליה: אי ארעא יהבת ליה³²⁹ - הב ליה כזולא דהשתא.

והתניא:

"בשהוא נותן לו נותן לו כשער שלקח ממנו!"

התם: כגון דהוה זולא מעיקרא, ויקרא לה השתא.

6. קד, א-ב רפ"י

אמר רב הונא ט' קבין שאמרו. במתניי דאם הותירו בשדה ליתנהו בתורת מכירה ולא בתורת עשיית חשבון ליפות כמו דלוקח אלא לחזרת קרקע:

ואפילו בבקעה גדולה. שמחזקת י' כורין קאמר דמחזיר קרקע אע"ג דלא הותיר בין הכל אלא ט' קבין דס"ל לרב הונא דרובע לסאה הוי מחילה טפי לא הוי מחילה אלא יעשה חשבון וכן לבית כור דהויא לי סאים לי רבעים הוו מחילה טפי מלי רבעין דאיכא טפי מרובע לסאה יעשה חשבון עד דמטי לט' קבין דהויא חזרה והני מילי בית כור אבל שני כורים דכי איכא רובע לכל סאה הוי טפי מט' קבין כל כך ודאי במכירת שדה אחת לא מחיל איניש הואיל ויש במותר חשיבות שדה ויחזיר לו קרקע ומיהו כל זמן דלא הוה ט' קבין מודה רב הונא דרובע לבית סאה הוי מחילה כגון בית ל"ה סאין אני מוכר לך ואיכא ל"ה רבעין מותר דהיינו ט' קבין חסר רובע הוי מחילה:

ורב נחמן אמר נותן ז' קבין כו'. דלא שטא רובע אחד לסאה אחד ולא שטא אלף רבעים לאלף סאין הוו מחילה:

ואי איכא [מילתא] יתירא לט' קבין. כלומר אם יש משהו יותר מרובע לכל סאה דהשתא ליכא מחילה כלל לא ברבעין ולא במותריהן חזינן אי הוו כוריים דהשתא הוו להו רבעין דידהו יותר מט' קבין כיון דליכא מחילה הדרי באנפי נפשיהו דכיון דאיכא חשיבות שדה לא תקנו חכמים למוכר ייפוי כח דמעוה אלא יחזיר לו קרקע ואי לא הוי הך מכירה אלא בית כור ואיכא קב ומחצה יתר על הרבעין דהוה להו בין הכל ט' קבין הדר והשתא אסיקנא לר"נ דבכוריים ואע"ג דליכא אלא מותר כל שהוא על הרבעין לא אמרינן יעשה חשבון אלא יחזיר קרקע דכיון דדין מחילה ליכא בהו ושיעור שדה יש למה נכוף הלוקח ליקח האיכא בי רדו יומא ולא מפסיד מוכר מידי אבל בבית כור אחד צריך קב ומחצה מותר על הרבעין להשלים ט' קבין והדר וקיימא לן כר"נ בדיני כן נראה בעיני פיסקא ופירושא ועיקר וי"מ ואי איכא יתירות כו' שצריך ט' קבין יותר לבד כל הרבעין כולן וי"מ קב ומחצה צריך תוספת על הרבעין של בית כור האחד דכיון דבבית כור אחד הוי ט' קבין הדרי כולוהו וקשיא לי מאי חזית דשדית להאי קב ומחצה על חד בית כור מ"י כורין ולא יתן ליכא אלא ז' קבין ומחצה לכור אדרבה שדייה אכולהו ויהיה בתורת יעשה חשבון דלא מטי לכל בית סאה אלא טפי מרובע פורתא ועד שיהיה ט' קבין לכל כור וכור לא הוה לן למימר יחזיר א"נ מנלן האי דדי לנו בקב ומחצה תוספת על רבעי בית כור שדייה להאי תוספת אבית סאה ועד דליהו ט' קבין לאחד מן הסאין לבד מרובע לכל סאה וסאה לא אמרינן דהדרי למוכר כללא דמילתא כי מעיינת בהו שפיר בהנך לישני לא תמצא טעם וממש בהן אלא כהלכתא בלא טעמא ברם כך הוא כמו שפירשתי דהיכא דאיכא משהו יתר על כל הרבעין כולן של ב' כורין כיון דמפיק להו מתורת מחילה ליכא למימר בהו ייפוי כח דלוקח דהא בין כולן חשיבי שדה דאיכא טפי מט' קבין והדרי למוכר ובבית כור אחד בעינן תוספת קב ומחצה על הרבעין להשלימן לט' קבין והדרי למוכר:

מאי לאו דזבין ליה כוריים. דהא לא קתני ואם שיר בבית כור ט' קבין כדקתני רישא בית כור עפר אני מוכר לך אלמא אפי' בבקעה גדולה קאמר ט' קבין הדרי למוכר וקשיא לר"נ דאמר מחילה הויין כל היכא דלא מטי טפי מרובע לכל סאה:

ומשני לא דזבין ליה כור. דארישא קאי דאיירי בבית כור ועלה קתני דאי הוה ט' קבין הדרי דאיכא טפי מרובע לכל סאה ונפקא להו מתורת מחילה: ה"ג ובגנה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה. והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאתים ואפ"ה לא אמרי' נותן רובע לכל סאה ואי איכא יתירא משהו למילתא דחצי קב הדר הא לא אמרי' אלא כיון דה"ל בין הכל שיעור גנה לא מחיל איניש כרב הונא והדר ואע"ג דלא מטי אלא רובע לסאה ומשני לא דזבין ליה סאה גנה והלכך רובע הוא דהוי מחילה טפי מרובע יעשה חשבון אבל חצי קב דאיכא שיעור גנה הדר: ה"ג וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה. והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאה ואפ"ה לא אמרי' נותן חצי רובע לכל חצי סאה דהוי מחילה אלא כיון דהוי ליה בין כל המותרות שיעור גנה הדרי כרב הונא חצי רובע הוי מחילה לחצי סאה כי היכי דרובע הוי מחילה לסאה ומשני דזבין ליה חצי סאה הלכך חצי רובע הוי מחילה וטפי מחצי רובע יעשה חשבון רובע דהוי שיעור גנה יחזיר כן נראה בעיני ועיקר וכן מצאתי כתוב בספרים מדויקים ולשונוות אחרים יש ואין בהן ממש ואמרי' בית סאתים שיעור גנה בבית כור שיעור שדה והבל הוא ודברים ריקים דט' קבין שיעור שדה וחצי קב שיעור גנה וגם מפרשים דלר"ע לית ליה יעשה חשבון בגנה אלא רובע יחזיר פחות מרובע הוי מחילה והכל הבל דהא ודאי אית ליה מחילה כדפרישית דכי היכי דאמרן בשדה רובע לסאה הוי מחילה הוא הדין בחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה וכן לגנה חצי רובע לחצי סאה הוי מחילה יותר מחצי רובע לחצי סאה יעשה חשבון לר"ע כמו לרבנן אבל רובע לחצי סאה יחזיר לר"ע ולרבנן יעשה חשבון עד שיהו חצי קב תוספת על חצי סאה דהכי הוי שיעור גנה וגם מפרשים דרובע לסאה בגנה לרבנן יעשה חשבון כיתר מרובע לשדה ופחות מרובע הוי מחילה בגנה כרובע בשדה וכל סברות הללו הבל הן ומטעיין הן:

"שאם שיר בשדה בית תשעה קבין" וכו'

אמר רב הונא:

"תשעה קבין" שאמרו, ואפילו בבקעה גדולה.

ורב נחמן אמר:

נותן, שבעת קבין ומחצה לכל פור וכו'.

קדב, ואי איכא מילתא יתירא³³⁰ לתשעת קבין הדרי.

איתיביה רבא לרב נחמן:

"שאם שיר בשדה בית תשעת קבין" - לאו דזבין ליה כוריים!?

לא!

דזבין ליה כור.

"ובגנה בית חצי קב" - לאו דזבין ליה סאתים!?

לא!

דזבין ליה סאה.

"וכדברי רבי עקיבא בית רובע" - מאי לאו דזבין ליה סאה!?

לא!

דזבין ליה חצי סאה.

7. קד, ב

קט"ו

בעי רב אשי. מכר לו שדה כגון שמכר לו סאה או סאתים והותירו יותר מבי רבעין לסאתים אבל אינן ט' קבין דהוו להו בתורת יעשה חשבון:

ונעשית גנה. ביד לוקח קודם שהחזיר לו לא מעות ולא קרקע גדל נהר לכאן או נובע מעין לכאן דה"ל ראוי לגנה כדכתיב והשקית ברגלך כגן הירק (דברים יא):

מהו. מחזיר לו לוקח למוכר מי אזלינן בתר שעת מכירה ויעשה חשבון רצה נוטל מעות רצה נוטל קרקע או דלמא כיון דתקנתא דרבנן היא משום ייפוי כח דמוכר שלא יפסיד מיעוט קרקע שאין ראוי לכלום השתא דה"ל חצי קב גנה וחשוב שדה צריך שיטול את שלו ויחזיר לו לוקח קרקע ולא מעות א"נ מכרה כשהיא גנה ונתייבשה ונעשית שדה ביד לוקח מי אזנינן בתר שעת מכירה ויחזיר לו החצי קב ולא מעות או דלמא השתא נמי יש לנו לעשות תקנה למוכר הואיל ונעשית שדה ואין ראוי לו בפני עצמו ואם רצה יטול מעות או קרקע ונראה בעיני דדוקא קמיבעיא ליה כגון דליכא בין שעת מכר לשעת מדידה אלא תורת חזרה ועשיית חשבון דממה נפשך ליכא מחילה אבל היכא דמעיקרא הוי מחילה ולבסוף לא הוי מחילה ודאי בתר מעיקרא אזלינן כיון דמחל מחל כגון אליבא דרב הונא שמכר לו מתחלה סאתים שדה והיו שם מותר בי רבעים רובע לסאה דהוי מחילה והשתא נעשית גנה ביד לוקח והוי בתורת חזרה לרב הונא התם ודאי מודי רב אשי דבתר מעיקרא אזלינן שהרי מחל ונתן לו הבי רבעין וכן עיקר:

בעי רב אשי:
שדה ונעשית גנה,
גנה ונעשית שדה,
מאי?

תיקו.

רפ"י

תנא אם היה. ההוא שדה שמכר סמוך לשדהו אחר אפילו אם הותיר כל שהוא על ז' קבין ומחצה לכור מחזיר לו קרקע ולא יעשה חשבון דהא חזי לאיצטרופי לשדהו ואע"ג דלא הוי ההוא מותר ט' קבין יחזיר לו קרקע דכיון דלא מפסיד מוכר בחזרת קרקע מידי לא נייפה כחו לכופו הלוקח לקנותו אבל אם הותיר כל שהוא על הבית כור כגון פחות מרובע לסאה א"נ ז' קבין ומחצה לכור דליכא טפי מרובע לסאה ודאי מחילה היא ולא הדר ליה לא קרקע ולא מעות וכן פסק רבינו חננאל ואית דמפרשי דהאי כל שהוא אפילו פחות מרובע לסאה קאמר דיחזיר ולא מחל הואיל ויש לו שדה בסמוך לזה ולא מילתא היא דא"כ מאי אהני ליה הן חסר הן יתר דקאמר ליה כדקתני מתני' וא"נ לא אמר הן חסר הן יתר הא אוקמינן דסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי:

בור מהו שתפסיק. בין ההוא מותר לשדה ולא יחשב על שדהו ויעשה חשבון ואם תמצא לומר דאינו מפסיק:

אמת המים מהו. נראה בעיני דגרסינן דרך הרבים מהו כגון שיש כאן שביל של ט"ז אמה שהולכין ממנו לשדות אבל רה"ר ממש איכא למימר דאין לך הפסק גדול מזה וכולהו באם תמצא לומר דאינו מפסיק מפרשינן להו:

8. קד, ב

תנא:

"אם היה סמוך לשדהו אפילו כל שהוא מחזיר לו קרקע."

בְּעֵי רַב אֲשִׁי:

בור - מהו שתפסיק?

אמת המים - מהו שתפסיק?

דרך הרבים - מהו שתפסיק?

ריכבא דדיקלא - מהו שתפסיק?

תיקו.

9. קד"ב

רש"י

ופרכינן כלפי לייא. כנגד מה שונה במשנתנו כאן ולאן הדבר נוטה כדאמרינן בברכות (דף נח.) חצבי לנהרא כגני לייא הקדירות שלמות הולכין לנהר לשאוב בהן מים אבל השבורין להיכן הולכין וה"י במתניי איפכא מסתברא דהמותר לא הוי מחילה אבל הרבעין אמרנו דהוו מחילה הלכך ה"ל למיתני כדמתרץ לא את המותר על הרבעים בלבד הוא מחזיר דנימא הרבעין כולן מחולין אלא גם את כל השלשים רבעין של בית כור הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע טובא לא מחל מידי והוא הדין לענין הפחת דכיון דחסר טפי מרובע לסאה לא מחל מידי כדאמרינן לעיל אם בא לנפות מנפה את כולן וכ"ש לענין קרקע כדאמרינן בהמוכר פירות (לעיל דף צד.):

"ולא את הרובע בלבד מחזיר לו, אלא כל המותר".

כלפי לייא!?

תאני רבין פר רב נחמן:

"לא את המותר בלבד מחזיר לו, אלא את כל הרבעין כולן".

10. קד, ב - קה, ב

ר"פ

משנה

"מדה בחבל אני מוכר לך, הן חסר הן יתר" - בשל "הן חסר הן יתר" "מדה בחבל", קה, א "הן חסר הן יתר" "מדה בחבל" - בשל "מדה בחבל" "הן חסר הן יתר", דברי בן ננס.

גמרא

אמר רבי אבא בר ממל אמר רב: חולקין עליו חביריו על בן ננס.

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"מעשה בצפורי,

באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה, דינר זהב לחדש, ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסף, ואמרו: יחלקו את חדש העיבור" (בבא מציעא קב.)!

אי מהתם - הוה אמיןא: התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה, ואיכא למימר פרושי קא מפרש, אבל הכא - דודאי קא הדר ביה, אימא לא, קא משמע לן.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

זו דברי בן ננס,

אבל חכמים אומרים:

אחר פחות שבלשונות.

"זו" ולא סבירא ליה?!

והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו:

"כור בשלשים אני מוכר לך" - יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה.

"כור בשלשים, סאה בסלע אני מוכר לך" - ראשון ראשון קנה.

אלא "זו" וסבירא ליה.

ומי סבירא ליה?!

והאמר שמואל: בבא באמצע החדש עסקינו,

אבל בא בתחלת החדש - כולו למשכיר,

בסוף החדש - כולו לשוכר!

קה, ב

אלא לעולם "זו" ולא סבירא ליה,

והתם טעמא מאי? משום דתפיס,

הכא נמי - הוה תפיס.

אמר רב הונא, אמרי בי רב:

"איסתרא מאה מעי" - מאה מעי.

"מאה מעי איסתרא" - איסתרא.

מאי קא משמע לן?

תפוס לשון אחרון?!

הא אמרה רב חדא זימנא,

דאמר רב:

אי הואי התם, הוה יהיבנא כוליה למשכיר.

מתני'

מדה בחבל כו'. האומר לחבירו ב' לשונות הללו הסותרין זה את זה בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר ביטל לשון אחרון זה דהיינו הן חסר הן יתר את לשון הראשון דהיינו מדה בחבל ואפילו פחת רובע לסאה או הותר רובע לסאה הגיעו דס"ל להאי תנא דכל שני לשונות של מכירה שסותרין זה את זה תפוס לשון אחרון דחזרו בו בתוך כדי דיבור מן הראשון:

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר. ואם פחת כל שהוא ינכה ואם הותר כל שהוא יחזיר: דברי בן ננס. ופליגי רבנן עליה בגמרא:

גמ'

חולקין עליו חביריו. דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקים דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון כדמפרש לקמיה ממתני' דמרחץ ומיהו רב סבירא ליה כבן ננס כדלקמן בשמעתין אמרי בי רב איסתרא מאה מעי מאה מעי כו':

תנינא. בבבא מציעא בפי השואל:

ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר כו'. דא"ל הכי מרחץ זה אני משכיר לך בייב זהובים לשנה דינר זהב לחדש ואותה שנה שנת עיבור היתה ואי תפסינן לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן אלא שנים עשר זהובים לשלשה עשר חדשים כדתנן התם המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר ואי תפסינן לשון אחרון נתעברה למשכיר וחייב ליתן לו י"ג זהובים כדתנן נמי התם השכירו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים והרי שתי הלשונות סותרין זה את זה:

יחלוקו. יתן לו שכר חצי החדש דממון המוטל בספק חולקין דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון:

אי מהתם הוה אמיןא. דאין חולקין עליו חביריו על בן ננס דהתם נמי מודי בן ננס דיחלוקו משום דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה מלשון ראשון ותפוס לשון אחרון ונתעברה למשכיר ואיכא למימר דלא הדר ביה מלשון הראשון ונתעברה לשוכר אלא פרושי קמפרש דאינו משכיר לו לשנה שלמה ויקבל שכירותו בסוף השנה כדין שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף אלא מדינר זהב לחדש הוא משכירה כדי שיטול הדינר בכל חדש וגם אם ירצה לחזור בו מלהשכירה לסוף חדש או לסוף שני חדשים יוכל להוציאו מביתו ואינו חייב להעמיד לו בית אחר הלכך כיון דאיכא למימר תפוס לשון אחרון דשמא חזר בו ואיכא למימר תפוס לשון ראשון דדלמא ליכא הכא לשון אחרון כלל אלא פירוש בעלמא לראשון הלכך יחלוקו:

אבל הכא. במתניתין:

דודאי הדר ביה. שלשון אחרון מכחיש את הראשון אימא לא פליגי רבנן עליה אלא תפוס לשון אחרון:

קא משמע לן. רב דחלוקין עליו דהתם לא הוי טעמייהו אלא משום דמספקא להו אי תפסינן לשון אחרון או לשון ראשון דכיון דבתוך כדי דיבור אמר שתי הלשונות אין ידוע על איזה נתכוין יותר ולא משום דאיכא למימר דפרושי קמפרש דהא ודאי מכחיש לשון אחרון את הראשון:

הלך אחר פחות שבלשונות. אחר אותו הלשון שמפחית כמו של לוקח דמספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או אחרון ויד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העלוונה הלכך היכא דאמר ליה מדה בחבל והן חסר והן יתר חזינן אם הותר כל שהוא להכי אמר מדה בחבל ויחזיר ואם פחת כל שהוא להכי א"ל הן חסר הן יתר שהיה ירא שמא לא יהיה כאן בית כור שלם והגיעו:

המשך רפי בעמוד הבא

331 מהו דתימא: פרושי קא מפרש, קא משמע לן.

כ"י

מתמה גמרא זו ולא סבירא ליה. מדקאמר שמואל זו דברי בן ננס ולא קאמר חלוקין עליו חביריו על בן ננס כי היכי דאמר רב לעיל אלמא לא סבירא ליה כבן ננס דלא אזלינן אחר לשון אחרון אלא מספקא לן כרבנן:

יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה. ואע"פ שמשך עשרים ותשע אינה משיכה דכוליה חד מקח הוא ועד דמשך לכוליה לא קני מידי כדאמרין בפי' הזהב (בי"מ דף מז.) דהיכא דמכר ליה חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך עדיין את הטלה שניהן יכולין לחזור משום דלא הוה משיכה מעלייתא:

ראשון ראשון קנה. דכיון דאמר ליה סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנאתה אלמא ס"ל לשמואל תפוס לשון אחרון כבן ננס:

אלא זו וסבירא ליה. דאע"ג דקאמר זו דברי בן ננס לאו משום דלא ס"ל הכי אלא לאשמועינן דפליגי רבנן עליה אתא:

ומי ס"ל. דתפסינן לשון אחרון:

והאמר שמואל. עלה דההיא משנה דמרחץ דקתני יחלוקו את חדש העיבור בבא לבי"ד באמצע החדש ואמר לו צא מביתי או תן לי שכר החדש הזה עסקינן וכי מספקא לן איזה לשון נתפס אמרינן העמד ממון על חזקתו ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה דלמא לשון אחרון אית לן למתפס ומה שלא עבר מן החדש או יצא או יתן שכר דאמרין העמד קרקע בחזקת בעליה אלמא לשמואל נמי מספקא ליה כרבנן והולך אחר המוחזק:

כולו למשכיר. העמד קרקע בחזקת בעלים:

בסוף החדש כולו לשוכר. העמד מעות על חזקתן ומדמוקי לה שמואל בבא באמצע חדש אלמא ס"ל הכי דאי לאו דס"ל הכי מאי דוחקיה לאוקמה הכי לוקמה בין בבא בתחלת חדש בין בבא בסוף חדש כרב וכרב נחמן דפליגי עליה דההיא משנה בפרק השואל אלא מדדחיק לאוקמי הכי היינו משום דס"ל הכי ופליגי אדרב ואדרב נחמן דפליגי עליה ואתא איהו לתרוצי למימר הכי הלכתא:

אלא לעולם. האי דקאמר זו דברי בן ננס היינו משום דלא סבירא ליה תפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא ואזלינן בתר חזקה כרבנן דאמרי הלך אחר פחות שבלשונות ודקשיא לך מהא דרב ושמואל דראשון ראשון קנה דמשמע תפוס לשון אחרון לאו היינו טעמא דהוא הדין אי אפיך ואמר סאה בסלע כור בלי' אני מוכר לך דראשון ראשון קנה משום דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון אזלינן בתר חזקה:

דהתם. גבי מרחץ טעמא מאי יחלוקו משום דתפסי כל אחד החצי כדאוקימנא בבא באמצע החדש והוא הדין לרבנן דאזלי בתר פחות שבלשונות שהמוכר מוחזק הוא וכגון שקבל כבר הדמים הכא נמי גבי ראשון ראשון קנה היינו טעמא דהוא תפסי דמה שתפס לא מפקינן מיניה ולא משום לשון אחרון דהוא הדין אי אמר איכא והא ליכא למימר דשמואל כבן ננס סבירא ליה דתפוס לשון אחרון כדאמר ראשון ראשון קנה דמשמע תפוס לשון אחרון והאי דאוקי למתני' דהתם בבא באמצע חדש כו' היינו טעמא כדאמרין לעיל דאיכא למימר מיהדר קמהדר ביה ואיכא למימר פרושי קמפרש אבל היכא דודאי קהדר ביה סבירא ליה תפוס לשון אחרון כבן ננס ליכא למימר הכי דכיון דאמר זו דברי בן ננס משמע דלא סבירא ליה ועוד דבאה לא פליג שמואל עליה דרב דאמר חלוקין עליו חביריו על בן ננס ואשמועינן דההיא משנה דמרחץ רבנן היא ולא מספקא לן אי פרושי מפרש אי לא אלא ודאי מיהדר הדר ביה ומכחיש לשון אחרון את הראשון ואפי"ה קתני יחלוקו דלא אמרינן תפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא וכיון דאשמועינן רב התם גבי מרחץ מיהדר קהדר ביה ולא פרושי קא מפרש שמואל נמי הכי סבירא ליה ועוד דשמואל נמי קאמר אבל חכמים אומרים כו' אלמא סבירא ליה דההיא משנה דמרחץ רבנן היא ומיהו ליתא הלכתא כרב דאמר בסמוך אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר דתפוס לשון אחרון כבן ננס ולא כשמואל דאוקמה בבא באמצע החדש אלא כרב נחמן דפליג עלייהו התם ואמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר שהספק לאו עכשיו נולד שמתחלת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו ונמצא שדר על בית של חבירו וצריך להעלות לו שכר ואע"ג דאפיך מיפך ואי"ל מעיקרא מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה קאמר רב נחמן נמי כולו למשכיר דטעמא לאו משום תפוס לשון אחרון הוא אלא ספיקא ליה כשמואל רביה וספיקא שדי לה אתחלת החדש וקרקע בחזקת בעליה תעמידנו והכי הלכתא דאמרין בפרק המקבל והא קיימא לן כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת התם לאו מלתא דעביד לאיגלווי היא כו' וגבי מתני' דהכא נמי ליתא הלכתא כבן ננס לתפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא כשמואל וכרב נחמן וקרקע בחזקת בעליה עומדת והלך אחר פחות שבלשונות כרבנן ויד מוכר על העלויה וגבי כור בשלשים סאה בסלע נמי כיון דמטלטלי ניהו מודי רב נחמן דראשון ראשון קנה דמאי דתפסי תפסי דבקרקע הוא דאמרין לעולם בחזקת בעלים הראשונים קיימא דקרקע אינה נגזלת אבל במטלטלין הלך אחר המוחזק משניהם: בפי"ק דסנהדרין (דף יז: ו) אמרי בי רב הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלא רב המנונא כלומר כל היכא דאמרין אמרי בי רב דמשמע תלמידי דרב היינו רב המנונא שהיה תלמידו של רב ואמר ההלכה משמו של רב והכי מוכח לקמן דפרכין והא אמרה רב חדא זימנא:

איסתרא מאה מעי מאה מעי איסתרא איסתרא. אמר לחבירו בכמה חפץ זה אמר ליה איסתרא מאה מעי ונתרצו מאה מעי חייב לו ואם אמר מאה מעי איסתרא חייב לו איסתרא:

תפוס לשון אחרון. כבן ננס איסתרא סלע מדינה והוא חצי דינר שהוא שמיני שבסלע צורי כדאמרין בהחובל בהתקוע לחבירו (בי"ק צ: ו) וחצי דינר תשעין ושש פרוטות שהפרוטה אחד משמונה באיסר והחצי דינר שלש מעות כסף שהוא ו' פונדיונין והפונדיון שני איסרין הרי שנים עשר איסרין לחצי דינר תן לכל איסר ח' פרוטות הרי תשעים ושש נמצא מאה מעי דהיינו ק' פרוטות יתירים על איסתרא ארבע פרוטות. מעות סתם היינו פרוטות של נחשת והכי מוכח בפרק הזהב (בי"מ מה.) דאמרין תא שמע הפורט סלע ממעות מעשר שני ב"ש אומרים בכל הסלע מעות כו' השתא לבי"ש פריטי מחללינן כו' אבל של כסף שיש ששה דינר נקראין מעות כסף:

אי הואי תתם. כשבא מעשה לפני ר"ש בן גמליאל ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו:

הוה יוהיבנא כוליה למשכיר. משום דתפוס לשון אחרון:

מהו דתימא. לאו משום דאית ליה תפוס לשון אחרון קאמר יהיבנא כוליה למשכיר אלא משום דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא מיהדר הדר ביה כלל אלא בשנה פשוטה וטל דין זהב לכל חדש והיה ירא שמה תתעבר השנה ופירש הך שנה דאמרי לך י"ב דינר לשנה לא בשנה מעוברת קא אמינא אלא בשנה פשוטה שגמיע דינר לכל חדש דכל היכא דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא יסתרו הלשונות זו את זו יש לנו לומר דמפרש הוא ואינו חוזר מדבורו והלכך דאזיל בתר לשון אחרון דפירוש הוא לראשון אבל איסתרא מאה מעי שהאיסתרא צ"ו פרוטות וסותרין הלשונות זה את זה והאי דקאמר איסתרא מאה מעי כאילו אמר צ"ו מעות מאה מעות דמי אלא שכך היו רגילין לדבר בקוצר לשון לקרות לצ"ו פרוטות איסתרא התם קאמר רב הלך אחר המוחזק כשמואל ורבנן דפליגי אבן ננס:

קמ"ל. רב דכבן ננס סבירא ליה והך דאיסתרא מאה מעי לבסוף איתמר כן נראה בעיני ובבבא מציעא פרק השואל הכי גרסינן ליה מהו דתימא פרושי קמפרש קמ"ל ולא גרסינן אי מהתם הוה אמינא פרושי קא מפרש דבהא דאיסתרא מאה מעי פרושי קא מפרש ליכא למימר דודאי איסתרא הוה פחות ממה מעי דמי ממש למתניתין דהן חסר הן יתר מדה בחבל ורבינו זקני זצ"ל בבבא מציעא (דף קב:) כך פירש אי מהתם הוה אמינא טעמא דאיסתרא מאה מעי לאו משום דתפוס לשון אחרון אלא דהאי כוליה חד לשון הוא אלא פרושי קמפרש סלע גדול שיהא שוה מאה פרוטות וכי אמר ליה מאה מעי איסתרא הכי אמר ליה מאה פרוטות רעות שאין שוות אלא סלע ולא נהירא לי כלל דהא רב לאו דוקא איסתרא נקט דהוא הדין אי קאמר צ"ו פרוטות דליכא למימר פרושי קמפרש כי קאמר אחרי כן מאה פרוטות ועוד אדרבה מתניתין איכא למימר פרושי קמפרש [בשני ענינים] כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף והשתא דסבירא ליה לרב תפוס לשון אחרון בעינן לפרושי הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה לרב טעמא משום תפוס לשון אחרון ואי אפיך מיפך לומר סאה בסלע כור בשלשים לא קנה עד שימשוך סאה אחרונה ולשמואל דמספקא ליה ואוקימנא לדידה משום דמאי דתפסי תפסי בתרוייהו אמרינן ראשון ראשון קנה:

11. קו, א-ב

רס"י

מתני'

בסימניו ובמצריו. האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנין והמצרים הללו שאתה רואה הכל קח לך :

פחות משתות הגיעו. דהיינו טפי מרובע לסאה כפלי דשתות היינו קב לסאה והיי' טעמא דלא דמי להן חסר הן יתר דהתם הוי שיעוריה ברובע לסאה אבל הכא בעי טפי דהא כיון. דאמר בית כור עפר אני מוכר לך כהן חסר הן יתר דמי כדאוקימנן לעיל והשתא דאמר בית כור בסימניו ובמצריו אני מוכר לך מטפינן שיעורא ואמר' אפילו פחות משתות הגיעו דכיון דהראה לו המצרים כמאן דזבין ליה שדה זו סתמא דמי כמות שהוא בין קטן בין גדול אלא דאהני מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר יותר משתות וכן דלא ליהוי מותר יתר על שתות: הכי גרסי' בסדר המשנה פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה ובגמ' פליגי אמוראי בשתות עצמה אי הוי כפחות משתות והגיעו והיי' פחות מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל ינכה או דלמא שתות כיתר משתות והיי' פחות משתות הגיעו כלומר אם יש אונאה ביניהן פחות משתות כגון שהותיר או חיסר פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות עד שתות ושתות בכלל ינכה :

ינכה. מן הדמים ואם הותיר יחזיר לו קרקע והאי שתות לאו משום דין אונאה דאין אונאה אלא למטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה שאם מכר לו שוה פרוטה במנה או שוה מנה בפרוטה הגיעו אלא שיעורא דרבנן היא דהכי מחיל איניש היכא דאמר בסימניו ובמצריו טפי לא מחיל :

גמ'

שתות. הגיעו כפחות משתות היכא דא"ל בסימניו ובמצריו והיי' פחות משתות ושתות הגיעו דהאי דקתני פחות משתות הגיעו היינו פחות מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו וממתני' דקתני עד שתות ינכה משמע ליה לרב הונא עד ולא עד בכלל ולרב יהודה עד ועד בכלל :

מיתבי. לרב הונא: הכי גרסינן בתוספתא (פ"ו) בסימניו ובמצריו פחות משתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו בכתובות בפרק אלמנה נזונת (דף צט: ט) תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל. שום הדיינין ב"ד שירדו לשום נכסי יתומים למכרן למזון האשה והבנות :

והא שום הדיינין. דטעות שתות דידהו הוי ביטול מקח כיתר משתות כדתנן בפרק אלמנה נזונת כדפרשית וכיון דמדמי שתות דמכירת בית כור דמתני' כשום הדיינין אלמא כיתר משתות הוא ויחזיר וקשיא לרב הונא והאי דקתני הגיעו לקמיה מפרש לה שפיר :

אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קתני. דמשמע דהוי כפחות משתות ואדמקשית לי מרישא תקשי לך מסיפא אלא ודאי היי' פחות משתות או הותיר שתות הגיעו כשום הדיינין דאמר' נמי הגיעו ורשב"ג הוא דפליג בכתובות ואמר א"כ מה כח ב"ד יפה ולכך הוי מכרן קיים והגיעו דקתני הכא אתרויהו קאי דהוי שתות דידהו כפחות משתות וקשיא לרב יהודה ואמר לך רב יהודה לדידי נמי לייק דאיכא לתרוצי כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו' דהאי דקתני הגיעו לאו משום דשתות הוי מחילה כפחות משתות ולעולם שתות כיתר משתות ויחזיר והאי דקא מדמי ליה לשום הדיינין ליימ בשתות כי היכי דבשום הדיינין לא הוי מחילה היי' לא הוי מחילה ולא כשום הדיינין דבשום הדיינין הוי השתות ביטול מקח כדתנן התם מכרן בטל ואילו הכא הגיעו כלומר אין המקח בטל אלא מקחו קיים ויחזיר כדתנן במתני' עד שתות ינכה ואתא לאשמעינן אע"ג דדמו להדדי דבתרוייהו שתות כיתר משתות אפ"ה התם ביטול מקח ואילו הכא המקח קיים והתם היינו טעמא דכיון דטעו ב"ד חוזרין מכל מה שעשו אבל הכא דתרוייהו חפצים במכר זה למכור וזה ליקח המקח קיים והאונאה יחזיר כן נראה בעיני שיטה זו וכן עיקר דליכא הכא תיובתא לא לרב הונא ולא לרב יהודה והיי' מסתברא מדתרצין כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו' ואין כתוב בספרים אלא כשום הדיינין הלכך ליכא לפרושי דמסקנא דמאן דאמר ולטעמיך הוא כו' יש לשונות אחרים ואין בהן ממש וזה שלי הוא ועיקר (והשתא לא אויפשיט לן אי כרב הונא אי כרב יהודה) ויש מפרשים אמר לך רב הונא ולטעמיך הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי שתות כיתר משתות דמי ינכה איבעי ליה למימר ואמאי קתני הגיעו אלא הכי קתני לה בסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין לשתות דלא יתבינן ליה ז' ומחצה לכור ולא כשום הדיינין ממש כלומר ולא לגבי מקח כשום הדיינין הוא דאילו כשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתות עצמו הגיעו וללשון זה כתוב בספרים אלא כשום הדיינין ולא כשום כו' :

אמר ליה. ההוא מוכר לרב פפא הך קרקע דמזבנת לך הויה עשרים גריו מישחא עשרים סאין מדתה וכגון דאמר ליה בסימניו ובמצריו ולא הוי אלא חמיסר דהיינו פחות רביע :

אמר ליה. אביי לרב פפא סברת וקבילת :

הני מילי. מתניתין היכא דלא קים ליה ללוקח במדת השדה אבל מר קים ליה בגויה מכיר אתה שדה זו ויודע היית שאין בו אלא חמשה עשר וכיון דידעת מחלת והכי הלכתא :

והא עשרים אמר. ולדעת כן אמר לי כך שישלים לי הפחת משדה אחר או ינכה לי מן הדמים לדעת כן אמר לי עשרים שהוא עצמו היה סבור דהויה כו' ועל מנת להשלים לי מדת כו' אמר לי עשרים :

א"ל. אביי מצי למימר לך דהאי דקאמר כו' לא לתת לך כו' שהרי גם הוא היה יודע שאין בשדה אלא חמיסר אלא דעדיפא כעשרין של שדה אחר אמר לך ולהשביח מקחו אמר כו' :

משנה

קו, א

בסימניו ובמצריו:
פחות משתות - הגיעו,
עד שתות - ינכה.

גמרא

איתמר:

רב הונא אמר:
שתות - כפחות משתות.
רב יהודה אמר:
שתות - כיותר משתות.

"**רב הונא אמר:** שתות - כפחות משתות."
הכי קאמר: פחות משתות ושתות בכלל - הגיעו,
יותר משתות - ינכה.

"**רב יהודה אמר:** שתות - כיותר משתות."
הכי קאמר: פחות משתות - הגיעו,
עד שתות ושתות בכלל - ינכה.

מיתבי:

"בסימניו ובמצריו,
פחות שתות או הותיר שתות - הרי הוא כשום הדיינין, הגיעו."
והא "שום הדיינין" - שתות כיותר משתות הוא!

אמר לך רב הונא:
ולטעמיך? **"הגיעו"** קא תני!
אלא: **כשום הדיינין ולא כשום הדיינין,**
"כשום הדיינין" - לשתות,
"ולא כשום הדיינין" - אילו התם בטל מקח,
ואילו הכא - הגיעו.

רב פפא זבן ארעא מההוא גברא,
אמר ליה: הויה עשרין גרין משחיה, ולא הויה אלא חמיסר.
אתא לקמיה דאביי,
אמר ליה: סברת וקבילת.

והתנו:

"פחות משתות - הגיעו,
עד שתות - ינכה!"

הני מילי היכא דלא קים ליה בגויה,
אבל היכא דקים ליה בגויה סבר וקביל.

והא עשרין אמר לי!

אמר ליה: דעדיפא כעשרין.

12. קו, ב

רס"י

תנ"א:

"רבי יוסי אומר:

האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן - קנו כולם".

מאי טעמא?

אמר רבי אלעזר:

פתחלת ארץ ישראל,

מה תחלה בגורל, אף כאן בגורל.

אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים, אף כאן בקלפי ואורים ותומים!

אמר רב אשי:

בהווא הנאה דקא צייתי להדדי, גמרי ומקנו להדדי.

תניא ר' יוסי אומר כו'. איידי דאיירי במתני' במוכר קרקע לחבירו במדה ומצא יותר מכדי מדתו דמחזיר ולא אמרינן בטל המכר נקט נמי להך דאיתמר לקמן שני אחין שחלקו ובא להן אח דקאמר שמואל מקמצין מחזיר את מה שיש לו יותר דומיא דמתני' ואגב גררא דההיא קתני ברישא הך ברייתא לאשמועינן דחלוקה בגורל קניא דעלה פליגי רב ושמואל היכא דחלקו ובא להן אח דדמיא להך דר' יוסי שלא עלה הגורל לכולן: **האחין שחלקו**. בירו שנים ושלושה חלקין שוין ואח"כ יפילו גורלות וה"ה לשותפין: **כיון שעלה כו'**. שנפל הגורל על אחד מהם והוברר חלקו: **קנו כולם**. כלומר זה קנה לגמרי בגורל ולא יוכלו לחזור בו ואם הם שנים זה קנה חלקו שנפל עליו הגורל וגם חבירו קנה דעל מי יפול גורל שני כי אם על השני ואם ג' אותו שנפל לו הגורל קנה חלקו והשנים קנו בין שניהם שני החלקים לחלוק ביניהם כל שעה שירצו אף לחלוק בענין אחר ואחר כך יפילו גורלות ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן פשיטא דקנו כולם ואע"ג דלא אחזוק כל אחד בשלו דכיון דמוחזקין ועומדין הן כולם בכל הקרקע אין הגורל מקנה להן כלום אלא מברר לכל אחד חלקו המגיעו (ולא שנא קרקע ולא שנא מטלטלין כיון שעלה הגורל לזה קנה חברו כמו כן חלקו המגיעו מיד בלא נפילת גורל דהא לא מפליג גמרא בין מקרקעי למטלטלין הכא מיד): **מ"ט**. במאי קנו הרי לא נפל גורל ולא החזיקו כל אחד בשלו עדיין דאי אחזוק מאי למימרא: **בקלפי ואורים ותומים**. כדאמרינן ביש נוחלין (לקמן דף קכב.) אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדין לפניו קלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכויין ברוח הקודש כו':

13. קו, ב - קז.

רפ"י

איתמר:

שני אחין שחלקו וביא להן אה ממדינת הים:
רב אמר: בטלה מחלוקת.
 ושמואל אמר:
 מקמציין.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

לרב דאמר בטלה מחלוקת - אלמא הדר דינא,
 אלא מעתה,

הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג - הכי נמי דבטלה מחלוקת?!

הכי השתא?!

התם - נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא,
 הכא - לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא.

אמר ליה רב פפא לאבבי:

לשמואל דאמר מקמציין,

למימרא: דקם דינא,

והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו:

"כור בשלשים אני מוכר לך" - יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה.

"כור בשלשים, סאה בסלע אני מוכר לך" - ראשון ראשון קנה!

קזא, התם עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח.

אמר רב אשי. לעולם כתחלת ארץ ישראל קונה גורל ודקשיא לך אי מה להלן כו' היינו טעמא דלא צריך כולי האי משום דגמרי בלבב שלם ומקנו למי שיעלה הגורל מיד מהני גמר דעתם עם הגורל כאורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרי ומקנו דבההיא הנאה דצייתי להדדי ונשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו דאינן חפצים עוד בשותפות הלכך אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדדי כן זקוק אני לפרש שהרי אין כתוב בספרים אלא אמר רב אשי הלכך לא בא לסתור טעמו של ר' אלעזר אלא לתרצו:

שני אחין שחלקו. קרקעות:

בטלה מחלוקת. ויחלקו לכתחלה בשלשה חלקים ובגורל דנהי נמי דנפל גורל לאחד מהן קנו כולן הני מילי היכא דחלקו כראוי אבל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו חלוקה בטעות הוא והדרא:

מקמציין. נוטל כל אחד שליש מחלקו ונותנין לזה כגון שירשו שש שדות ונטלו זה שלש וזה שלש ובא להן אח זה נותן לו שדה אחת וזה נותן לו שדה אחת הרי לכל אחד שני שדות והנם שוים:

הדר דינא. כלומר חוזרת החלוקה בשביל שנטלו חלקם שלא מדעת אח השלישי:

אלא מעתה הני בי תלתא. אחין או שותפין דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג בלא ידיעת השלישי בשלשה חלקים בפני שלשה בית דין הדיוטות כדאמריי באלו מציאות (ב"מ דף לב.):

הכי נמי דבטלה מחלוקת. כשיבא השלישי ויאמר איני חפץ בהך חלוקה בתמיה. מהכא שמעינן דפשיטא להו דתלתא אחים או תלתא שותפין אי נמי תרי אחי או תרי שותפי דמוכח באלו מציאות (שם דף לא): באיסור ורב ספרא דעבוד עיסקא בהזי הדדי והלך רב ספרא ופלג בלא דעתא דאיסור באפי תרי כו' ופלג חד בלא דעתא דחבריה וכגון דפלג בלא דעתא דחבריה באפי תלתא ואית ליה סהדי דפלג כדאמרינן באלו מציאות תתקיים החלוקה ואין חבירו יכול לערער עליה ואם חלק שלא בפני בית דין לא כלום הוא ומה שהשביחו הנכסים השביחו לאמצע והני מילי מידי דצריך שומא אבל חלוקת מעות דלא צריך שומא אין צריך לחלוק בפני ב"ד:

אדעתא דבי תלתא. בשלשה חלקים חלקו הכל דמטי לכל חד חלק הראוי לו הלכך לדעתו לא חיישינן דאילו הוה הכא נמי הוה פליג בגורל אבל הכא דאגלאי מילתא לבסוף דנטל יותר מדאי טעות הוא ובטלה מחלוקת:

ולשמואל דאמר מקמציין אלמא קם דינא. דכל מי שנטל דבר הראוי לו אלא שאינו נוטל כשיעור הראוי לו אלא יותר וה"ה לפחות קאמר שמואל דמאי דתפיס תפיס אי הכי אמאי אמר שמואל יכול לחזור בו מוכר ואפילו בסאה אחרונה ומוציא מיד הלוקח כ"ט סאין שבאו כבר לידו ואמאי הא כיון דהוה ראוי ליטול כור כדאתני ליה מוכר במה שזכה כבר יזכה אף על גב דלא בא לידו כשיעור הראוי לו אלא לאו שמע מינה דהדר דינא היכא דנטל פחות וכל שכן היכא דנטל יותר כדלעיל וקשיא דשמואל אדשמואל:

ומשני התם. גבי מקח וממכר עבוד רבנן מילתא כו' כלומר לכך תקנו ואמרו חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו דבתר דעת הלוקח והמוכר אזלי רבנן דהכי ניחא לתרוייהו ניחא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל המקח שאם תיזול יוכל הלוקח לחזור וגם ניחא ליה למוכר שאם תוקיר בתוך כך יחזור בו הלכך לדעת כן מכר מוכר וקנה לוקח שיחזרו בהן אפי' בסאה אחרונה ובסיפא דמילתיה דקאמר ראשון ראשון קנה היינו לפי שכל סאה וסאה משמשכו נגמרה סחורתו אבל גבי חלוקת קרקע ודאי ניחא להו להפטר מהר זה מזה ויזכה כל אחד ואחד בחלקו ויטרח בו דקדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קריא והלכך התם קם דינא:

14. קז, א

רָט"י

אִתְמַר:

אֲחִין שְׁחֵלְקוּ, וְכֹא בְעַל חוּב וְנִטְל חֵלְקוּ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן.
 רַב אָמַר: בְּטֵלָה מַחְלֻקָּת.
 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר: וַיִּתֵּר.
 וְרַב אָסִי אָמַר: נוֹטֵל רְבִיעַ בְּקֶרְקַע וְרְבִיעַ בְּמַעוֹת.

רַב אָמַר: בְּטֵלָה מַחְלֻקָּת,

קֹא סָבַר: הָאֲחִין שְׁחֵלְקוּ יוֹרְשֵׁין הֵן.

וְשִׁמּוּאֵל אָמַר: וַיִּתֵּר,

קֹא סָבַר: הָאֲחִין שְׁחֵלְקוּ - לְקוּחוֹת הֵן,

וְכֹלֻקְחָ שְׁלֵא בְּאֲחֵרִיּוֹת דְּמִי.

רַב אָסִי מְסַפֵּקָא לִיה אִי יוֹרְשֵׁין הֵן, אִי לְקוּחוֹת הֵן?

הֲלֵקָה נוֹטֵל רְבִיעַ בְּקֶרְקַע, וְרְבִיעַ בְּמַעוֹת.

אָמַר רַב פִּפְא:

הֲלֵכְתָא בְּכָל הַנִּי שְׁמַעְתָּתָא: מְקַמְצִין.

אֲמִימָר אָמַר:

בְּטֵלָה מַחְלֻקָּת.

וְהֵלְכְתָא:

בְּטֵלָה מַחְלֻקָּת

ה"ג האחין שחלקו. ובשני אחין מייירי ומיהו הי"ה לג' :

ובא בעל חוב. דאבוהון :

בטלה מחלוקת. אותה חלוקה בטלה וחוזרין וחולקין בשה מן הנשאר :

ויתר. הפסיד ואינו חוזר על אחיו כלל :

ורב אסי אמר. לא בטלה מחלוקת ליטול מחצה מחלק אחיו כרב וגם לא ויתר כשמואל לגמרי אלא נוטל רביע קרקע משדה אחיו דהיינו חצי חציו או רביע יתן לו אחיו מעות דמצי אמר ליה אנא הוי מסליקנא ליה לבעל חוב בזווי שהרי לא נתחייב לו אבי כי אם זווי ולדידך נמי זווי משלימנא וטעמא מפרש לקמיה דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל וממון המוטל בספק חולקין :

ורביע במעות. כמו או רביע מעות וכדתנן במס' יבמות (דף ג.) בפרק רבן גמליאל ג) ועשה מאמר ונתן גט ובעל ואמרין או או קתני והכי פירושו יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות :

יורשין הוון. תורת יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חובת אביהן דמשום חלוקה לא איסתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבוהון דסבירא ליה לרב יש ברירה הוברר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום והוא הדין לענין חזרה ביובל דאיכא למאן דאמר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לרב אין מחזירין וכיון דיורשין הוון הלכך מחצית חלקו יחזיר לו :

כלקוחות דמו. דאין ברירה ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי והיינו לקוחות וכיון דלקוחות ניהו הא ודאי כלוקח שלא באחריות דמו כאילו אמרו זה לזה איני מקבל אחריות חלקך עלי דמי דמסתמא לא מקבלי דאע"ג דגבי מוכר קרקע לחבירו קיימא לן אחריות טעות סופר הוא אם לא פירש בשטר המכירה הני מילי היכא דזבין קרקע מחבריה דלא שדי איניש זווי בכדי אבל לגבי ירושת אחין דכל אחד נוטל חלקו בההיא הנאה דאיהו לא מקבל אחריות על של חבירו גמר ומקנה ליה לחבירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא תשתעבד לו שדהו כי היכי דדידיה לא משעבדא לחבירו :

מספקא ליה. אי כיוורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו כרב דעל שניהם לפרוע חובת אביהן או כלקוחות דמו ואינו חייב כלום הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו דממון המוטל בספק חולקין או רביע מעות יחזיר לו דאמר ליה אנא הוון לי זווי והוה מסליקנא ליה בזווי ובשביל עניותך לא אפסיד נחלתי לשון אחר פירש רבינו זקני בבבא קמא בפרק ראשון ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע דהיינו כל חלקו בין קרקע ומעות ומספקא ליה אי כיוורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שאבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע קרקע כיוורשין ורביע במעות כמוכר באחריות ותפוס לשון ראשון כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון דכל היכא דפליגי בגמרא תלתא תנאי או תלתא אמוראי כי האי גוונא שהאחד ספק לו הלכה כדברי מי מן השנים הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת סבירא ליה כאידך אבל הכא כיון דמחייב ליה רב אסי להחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות אם כן במאי קאי כשמואל הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו :

בכל הני שמעתתא מקמציין. בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן שיקמיץ מחלקו ויתן לזה חצי השדה כרב דכיוורשין דמו ומיהו לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלוק בגורל אלא בלא גורל ויתן לו חצי השדה מאיזה צד שירצה ובלבד שיהא שוה כאידך חציה :

והלכתא בטלה מחלוקת. היכא דחלקו שנים לשני חלקים ואחר כך בא להן אח ממדינת הים או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם אי נמי אי טעו בחלוקה לחלוק ביניהן שדה שגזל אביהן ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו דחוזרין וחולקין בשהו דדמיה לבעל חוב שנטל חלקו של אחד מהן דחוזרין וחולקין בשהו והי"ה אם נטל חצי חלקו שצריך להפיל גורלות על הכל דלא פליג רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו לחציו ושמעין נמי מהכא דהאחין שחלקו כיוורשין דמו ולא כלקוחות :

15. קז, א-ב

ר"י

שלושה שירדו לשום. נכסי יתומין למזון האשה והבנות ואין שומת בית דין בפחות מג':
אחד אומר במנה. דהיינו מאה זוזי ושנים אומרים במאתים או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה:
בטל יחיד במיעוטו. כלומר בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט וכתוב (שמות כג) אחרי רבים להטות:
אחד אומר במנה. דהיינו כ"ה סלעים:
ואחד אומר בעשרים סלעים. דהיינו ה' סלעים פחות:
ואחד אומר בשלשים. דהיינו חמשה סלעים יותר:
תידון במנה. טעמא דכולהו מפרש ואזיל לקמיה:
בעשרים. היינו פי דינר:
בשלשים. הם מאה ועשרים דינר:

בצ' דינר. מן החמש סלעים שיש בין שנים הפחותין לוקחין החצי דהיינו י' דינרים ומוסיפין על של שמונים:
עושין שומא ביניהן ומשלשין. כלומר חושבין בכמה חלוקים דהיינו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים ומאותן ארבעים תידון בשלש דהיינו שלושה עשר דינר ושליש דינר על שמונים וטעמא מפרש לקמיה:

מילתא מציעתא. דבר השוה הכרע בין שניהם הוסיף ה' על הממעיט ופוחת חמשה מן המרבה ובדין הוא דתידון כוותיה במנה דהא תרווייהו של שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ"ח סלעים דלא הוי מציעתא כל כך:

תשעים. דינר שויה דהיינו כ"ב סלעים וחצי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ' מזלזל שתי סלעים ומחצה משויין וזה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחצה דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת זה למעלה וזה למטה ונאמר דשוה צ' דהיינו כ"ב סלעים ומחצה דהשתא אזלינן בתר דברי שנים הפחותים ותפשת מועט תפשת ולא נלך אחרי מי שאומר מנה ונימא דהוא לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל והשאר טעו:
לאחוריה. ששוה עשרה יותר והניח עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו:

לקמיה. שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העתיד לבא שלא היה ראוי לתפוס:

מאה ועשרה שויה. והוה ליה למימר תידון במאה ועשרים דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני אבל השלישי טעה יותר מדאי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אבל הראשון טעה יותר מדאי:

**נקוט מיהת תרי קמאי כו'. כלומר כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שנים הפחותים דמתורת מנה לא מפיקי ליה כלומר שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אחר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה דתפשת מרובה לא תפשת והרי כולם מודים שקרוב למנה שוה הלכך יתן תשעים:
עושין שומא כו'. כדפרישית לעיל ות"ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי איניש כלל והלכך אמצעי תפוס והשאר שמא טעו ור' אלעזר בר' צדוק סבר טעי איניש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי איניש בייג ושליש בדבר ששוה יותר משמונים:**

ובדין הוא דלימא. דשויה טפי [מנה] וששה דינר דהיינו י"ג ושליש יתר על שויה והאי דלא אמר היינו משום דדיו מה שמוסיף על חבירו כ' שחבירו אומר פי' והוא אומר מנה ואע"פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפי"ה נושאין ונותנין בדבר וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעיניהם וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים ירא הוא לומר יותר ממנה:

אדרבה הא ארעא כו'. הך סוגיא כי ההיא דלעיל מפרשא כולה:

טעמא דאחרים לא ידעין. דלא מסתבר טעמייהו הלכתא עבדינן כוותייהו בתמיה אלא הלכתא עבדינן כתי"ק דאמר תידון במנה:

ה"ג תנו דייני גולה עושין שומא כו'. סתם ברייתא שוין כאחרים והכי גרסי' לה בפירושי ר' חננאל:
דייני גולה. שמואל וקרנא:

הלכתא כדייני גולה. דהיינו נמי הלכתא כאחרים ודלמא חדא מכלל דחבירתה איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהיינו הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא חדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנחו תרתי מילי שפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרושי כן נראה בעיני:

תנו רבנן:

"שלושה שירדו לשום:

אחד אומר במנה, ושנים אומרים במאתים,

אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה -

בטל יחיד במיעוטו.

אחד אומר במנה, ואחד אומר בעשרים, ואחד אומר בשלשים -

נדון במנה.

רבי אליעזר ברבי צדוק אומר:

נדון בתשעים.

אחרים אומרים:

עושין שומא ביניהן ומשלשין".

מאן דאמר "נדון במנה" - מילתא מציעתא.

"רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: נדון בתשעים",

קא סבר: הא ארעא א' תשעין שוה,

והאי דקאמר: "עשרים" - דקא טעי עשרה לאחוריה,

והאי דקא אומר "מנה" - קא טעי עשרה לקמיה.

אדרבה! האי ארעא מאה ועשרה שויה,

והאי דקאמר "מנה" קא טעי עשרה לאחוריה,

והאי דקאמר "שלשים" קא טעי - עשרה לקמיה,

נקוט מיהת תרי קמאי בידך, דמתורת מנה לא מפיקי ליה.

"אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין",

קא סבר: האי ארעא תשעין ותלתא ותלתא שויה.

האי דקא אומר: "עשרים" קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה,

והאי דקאמר "מנה" קא טעי תליסר ותלתא לקמיה,

ובדין הוא דלימא טפי,

והאי דלא קאמר, סבר: מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי.

אדרבה! הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויה,

האי דקאמר "מנה" קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה,

והאי דקאמר "שלשים" טעי תליסר ותלתא לקמיה,

ובדין הוא דקאמר טפי, סבר: מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי.

נקוט מיהת תרי קמאי בידך, דמתורת מאה לא מפיקי ליה.

אמר רב הונא:

הלכה כאחרים.

אמר רב אשי:

טעמא ד"אחרים" לא ידעין, הלכתא עבדינן כוותייהו!

תנו דייני גולה:

"עושין שומא ביניהן ומשלשין".

אמר רב הונא:

הלכתא כדייני גולה.

אמר רב אשי:

טעמא דדייני גולה לא ידעין, הלכתא עבדינן כוותייהו!

קז, ב

16. קז, ב

רַחֲמֵי

מִשְׁנָה

הַאֲמֹר לְחִבְרוֹ:

"חֲצִי שְׂדֵה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ - מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ, וְנוֹטֵל חֲצִי שְׂדֵהוּ.
"חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם אֲנִי מוֹכֵר לְךָ" - מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ, וְנוֹטֵל חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם.
וְהוּא מְקַבֵּל עָלָיו: מְקוֹם הַגֶּדֶר,

חֲרִיץ,

וְבֵן חֲרִיץ.

וְכַמָּה הוּא "חֲרִיץ"? שְׁשֵׁה טַפָּחִים,
וְ"בֵן חֲרִיץ"? שְׁלֹשָׁה.

גְּמָרָא

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
לִוְקַח נוֹטֵל כְּחוֹשׁ שָׂבוּ.

אָמַר לִיהֵ רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן:
וְהָא אֲנִי "מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ" תַּנְּנִי!

אָמַר לִיהֵ:

אֲדַאֲכַלֶּתְּ כַּכְּבֵּל, תַּרְגִּימְנָא מְסִיפָא,
דְּקַתְנִי סִיפָא:

"חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם אֲנִי מוֹכֵר לְךָ - מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ וְנוֹטֵל חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם",
וְאֲמַאי מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ? וְהָא חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם אָמַר לִיהֵ!

אָלָא: לְדָמִי,

הֲכָא נְמִי לְדָמִי.

מִתְגִי

מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ. מִפְרַשׁ בְּגַמִּי:

מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ וְנוֹטֵל חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם. כּוֹלָה מִפְרַשׁ
בְּגַמִּי:

וּמְקַבֵּל עָלָיו. מוֹכֵר לְתַת מַחְצֵי שְׂדֵהוּ מְקוֹם הַגֶּדֶר
לְגִדּוֹר זֶה הַלּוֹקַח חֲצִי שְׂדֵהוּ מִכֹּל צַד מִפְנֵי הַחִיּוֹת
שֶׁלֹּא יִכְנַסוּ לְתוֹכוֹ דְּסִתָּם מוֹכֵר חֲצִי שְׂדֵה מוֹכֵר לוֹ כֹּל
צִרְכֵי שְׂדֵה אֲבָל הֵיכָא דְּמַכֵּר לוֹ שְׂדֵה שֶׁלֵּם הֵתֵם
מִלְתָּא דְּפִשְׁטָא הֵיא שְׂמַכֵּר לוֹ אֶת כּוֹלוֹ וְמָה יוֹסִיף
לִיתֵן לוֹ יוֹתֵר:

חֲרִיץ. פּוֹשִׁי"ר בְּלַע"ז:

וְבֵן חֲרִיץ. חֲרִיץ קֶטֶן שְׁבִין הַגֶּדֶר לְחֲרִיץ הַגְּדוֹל:

וְ"טַפָּחִים". רַחְבּוֹ בְּאוֹרֵךְ כֹּל הַשְּׂדֵה וּבְגַמִּי מִפְרַשׁ לְמָה
לִי כֹל הַנִּי:

גַּמִּי

לִוְקַח נוֹטֵל כְּחוֹשׁ. יָד הַלּוֹקַח עַל הַתַּחְתּוֹנָה לְפִיכֵךְ
נוֹתֵן הַמוֹכֵר לְלוֹקַח הַמְּקוֹם הַגְּרוּעַ שְׂבָאוֹתוֹ שְׂדֵה
דְּדַלְמָא דְּמִי חֲצִי הַשְּׂדֵה אָמַר לוֹ לְפִיכֵךְ נוֹטֵל מִן
הַכְּחוֹשׁ יוֹתֵר מִן הַחֲצִי כְּדִי דְּמִי חֲצִי הַשְּׂדֵה כְּדִמְפְרַשׁ
לְקַמְיָה וְהֵינּוּ רוּחָא דְּמוֹכֵר דְּרוּצָה אֲדָם בְּקַב עֵידִית
יוֹתֵר מִשְׁנֵי קַבִּין זִיבּוֹרִית וְהָא דְּקַתְנִי מִשְׁמַנֵּי הֵינּוּ
כְּדִמְפְרַשׁ בְּבַכּוֹרוֹת בְּפִרְק הַלּוֹקַח עוֹבֵר פִּרְתוֹ דְּקַתְנִי
שְׁנֵי רַחֲלִין שֶׁלֹּא בִּיכְרוּ וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכְרִים כּוּי ר' עֲקִיבָא
אוֹמֵר מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ וּמְפַרֵּשׁ ר' יוֹחָנָן בְּגַמִּי וְכֵהֵן
נוֹטֵל כְּחוֹשׁ וְכֹל כִּי הֵךְ סוּגִיא אִיתָא הֵתֵם וּמְפַרֵּשׁ
מֵאִי מִשְׁמַנֵּי שׁוּמֵן יֵהָא בִּינְיָהוּ וְאִי מֵיִיתֵי כֵהֵן רֵאִיָּה
שְׁקִיל הֵי"נ שׁוּמֵן יֵהָא בִּינְיָהוּ וְמָה שְׁשׁוּה חֲצִי הַשְּׂדֵה
הֵיפָה יוֹתֵר מִן הַחֲצִי הַכְּחוֹשׁ יֵהָא בִּינְיָהוּ וְיִוְסִיף לוֹ
מוֹכֵר לְלוֹקַח מִן הַקֶּרְקַע הַרְבֵּה עַד שֵׁיחָא שׁוּה כַּחֲלַק
הֵיפָה שְׁעִיכֵב הַמוֹכֵר לְעַצְמוֹ כְּדִמְפְרַשׁ לְקַמְיָה וּמִיָּהוּ
לְגַמְרֵי לֹא יִפְסִיד הַלּוֹקַח הַשׁוּמֵן כִּי הֵתֵם דְּהֵתֵם
שְׂמָא הַכְּחוֹשׁ שֶׁל כֵּהֵן הוּא הַלְכֵךְ כִּיּוֹן דְּלֹא מְצִי
מֵיִיתֵי רֵאִיָּה מְפַסִּיד אֲבָל הֵכָא וְדֵאִי מַכֵּר לוֹ כֹּל חֲצִי
שְׂדֵהוּ וְהַדְּבַר יְדוּעַ דְּכֹל הַחֲצִי מוֹכֵר וּמִן הַדִּין הֵיָה לוֹ
לִיטוֹל חֲצִי הֵיפָה וְחֲצִי הַכְּחוֹשׁ אֲלֵא מִשׁוּם דְּמְצִי אֵי"ל
דְּמִי חֲצִי הַשְּׂדֵה מַכְרֵתִי לְךָ כְּדַלְקַמֵּן הַלְכֵךְ יָדוּ עַל
הַתַּחְתּוֹנָה לִיטוֹל מִן הַכְּחוֹשׁ בְּשׁוּה חֲצִי הַשְּׂדֵה:

וְהָאֲנִי מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ תַּנְּנִי. דְּמִשְׁמַע יָד שְׁנִיָּהוּ שׁוּה
לִיטוֹל זֶה כְּשׁוּמָא שְׁנוּטֵל זֶה מִן הֵיפָה וּמִן הַכְּחוֹשׁ
דְּכִי הַדְּדִי פְּלַגִּי בְּגוֹף הַקֶּרְקַע וְהַכִּי נְמִי מוֹכֵחַ
בְּבַכּוֹרוֹת דְּהַכִּי מִשְׁמַע לִיהֵ מִשְׁמַנֵּי לְרִי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא
דְּכִי הַדְּדִי פְּלַגִּי בְּגוֹף הַקֶּרְקַע דְּאָמַר לִיהֵ ר' חִיָּיא בְּרַ
אֲבָא לְרִי יוֹחָנָן הֵתֵם וְהָא מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ תַּנְּנִי וְאָמַר
לִיהֵ נְמִי ר' יוֹחָנָן אֲדַאֲכַלֶּתְּ כַּכְּבֵּל בְּבַבֵּל תַּרְגִּימְנָא
מְסִיפָא דְּקַתְנִי מֵת אַחַד מֵהֵן הַמוּצִיא מַחְבִּירוֹ עָלָיו
הֵרֵאִיָּה וְאִי סִי"ד מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ דְּכִי הַדְּדִי פְּלַגִּי הֵכָא
נְמִי לְפִלּוּג כִּי הַדְּדִי אֲלֵא מֵאִי מִשְׁמַנֵּי כּוּי:

אֲדַאֲכַלֶּתְּ כַּכְּבֵּל. תַּמְרִים בְּבַבֵּל שְׁהִית מַעְדָן
עַצְמָךְ וְלֹא הִיית עוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמְקַנְתְּרוּ הֵיָה:

תַּרְגִּימְנָא. לְרִישָׁא מְסִיפָא:

אֲמַאי מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ. כְּלוּמַר אִם כְּדַבְרִיךְ כֵּן הוּא
דְּחֲצִי שְׂדֵה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ מִמֶּשׁ הוּא לְמָה מִשְׁמַנֵּי
יִמְתַּחוּ קוֹ הַמְּדָה וְיִטוֹל הַלּוֹקַח חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם הֵן
כְּחוֹשׁ הֵן יִפָּה שְׁהֵרִי כֵךְ פִּירֵשׁ לוֹ חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם אֲלֵא
מִדְּקַתְנִי אֲפִי בְּסִיפָא מִשְׁמַנֵּי שְׁמַע מִיָּנָה דְּהָאִי
דְּקַתְנִי מִשְׁמַנֵּי לְדָמִי הוּא וְכְּדִפְרִישְׁנָא לְעִיל כְּלוּמַר
מָה שְׁשׁוּה חֲצִי שְׂדֵה זֶה מַכְרֵתִי לוֹ מִן הַקֶּרְקַע בְּאִיזָה
מְקוֹם שְׂאֲרָצָה אֲתָן לְךָ מִיָּהוּ רִישָׁא דְּמַתְנִי שְׁמִין כֹּל
הַשְּׂדֵה וְאִם עָלוּ דְּמִיָּה ק' דִּינֵר נוֹתֵן מוֹכֵר לְלוֹקַח מָה
שְׁשׁוּה נ' דִּינֵר בְּמְקוֹם הַכְּחוֹשׁ בְּשְׂדֵה זֶה שִׂיד הַלּוֹקַח
עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְזֵהוּ פִּירוּשׁ מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהוּ וְנוֹטֵל חֲצִי
שְׂדֵהוּ פִּירוּשׁ כְּדָמִי חֲצִי שְׂדֵהוּ אֲבָל סִיפָא דְּמַתְנִי אִין
שְׁמִין כֹּל הַשְּׂדֵה אֲלֵא חֲצִיָּהּ שְׂבָדְרוֹם הֵן כְּחוֹשׁ הֵן יִפָּה
וְמָה שְׁשׁוּה חֲצִיָּהּ שְׂבָדְרוֹם נוֹתֵן הַמוֹכֵר לְלוֹקַח כְּנִגַּד
אוֹתָן הַדְּמִים בְּאִיזָה רוּחַ שִׂירְצָה דְּהֵינּוּ בְּכַחוֹשׁ דִּיד
הַלּוֹקַח עַל הַתַּחְתּוֹנָה דְּדַלְמָא זֶה שְׂאֲמַר חֲצִיָּהּ
שְׂבָדְרוֹם שׁוּמַת חֲצִיָּהּ שְׂבָדְרוֹם קְאָמַר וְלֹא חֲצִיָּהּ
שְׂבָדְרוֹם מִמֶּשׁ הוּא שְׂמַכֵּר לוֹ כֵּן נְרָאָה בְּעֵינֵי וְכֵן
פִּירֵשׁ רַבִּינוּ חֲנַנְאֵל:

רש"י

כדי שלא תהא חיה קופצת. על הגדר איצטריך חריץ ובן חריץ: ולעביד חריץ. דהשתא נמי לא קפצה שהחריץ מרחיקה מן הגדר: איידי דרווח. ששה טפחים נכנס לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת: קיימא אשפתיה. החיצונה: הכי גרסינן כמה בין חריץ לבן חריץ טפח. ומסקנא דברייתא הוא:

17. קז, ב

"מקבל עליו מקום גדר חריץ, ובן חריץ".

תאנא:

"חריץ - מבחוץ,

ובן חריץ - מבפנים

וזה וזה - אחורי גדר,

קח, א כדי שלא תהא חיה קופצת.

ולעביד "חריץ" ולא לעביד "בן חריץ"!

אידי דרווח קיימא בגויה וקפצה.

ולעביד "בן חריץ" ולא לעביד "חריץ"!

אידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה.

ובמה בין "חריץ" ל"בן חריץ"?

טפח".

הדרן עלך בית כור